

PRAKTICKÉ DOPADY NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU NA PROVOZOVÁNÍ LÉKAŘSKÉ PRAXE

Adam Doležal, Tomáš Doležal

Recenzenti: Mgr. Jakub Uher
JUDr. Bc. Martin Vlk

Vydavatel: BOFIA Medical, s.r.o.
Praha, 2014

ISBN: 978-80-87996-00-3

Reprodukce obsahu je povolena pouze s písemným souhlasem vydavatele.

Publikace je určena převážně praktickým lékařům,
praktickým lékařům pro děti a dorost a ambulantním
specialistům.

Obsah

Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe

A. Shrnutí zásadních postupů při provozování lékařské praxe podle nového občanského zákoníku	5
B. Úvod – co přináší nový občanský zákoník	13
C. Obecné dopady nového občanského zákoníku	15
I. Koncepční změny v souvislosti s NOZ	15
II: Systematika NOZ	16
D. Dopady nového občanského zákoníku na poskytování zdravotních služeb	17
I. Obecně	17
II. Vztah NOZ a zdravotnických zákonů	17
III. Shrnutí nejvýznamnějších změn, které přináší NOZ, s dopady na poskytování zdravotních služeb	19
1. Smlouva mezi poskytovatelem zdravotních služeb a pacientem	19
2. Odpovědnost poskytovatele zdravotních služeb podle NOZ	21
3. Změny zahrnující různé aspekty poskytování zdravotních služeb bez bližšího jednotčitého prvku	26
E. Vybrané problémy poskytování zdravotních služeb za účinnosti NOZ v praxi	31
I. Poskytování zdravotních služeb nezletilým	31
II. Poskytování zdravotních služeb osobám s omezenou svéprávností	35
III. Praktické aspekty informovaného souhlasu po nabytí účinnosti občanského zákoníku	36
IV. Vedení zdravotnické dokumentace a ochrana údajů tam vedených	41
V. Dodatečné povinnosti zakotvené ve smlouvě o péči o zdraví	42
VI. Pítvý	43
VII. Způsob vyčíslování bolestného a ztížení společenského uplatnění	46
VIII. Převody lékařské praxe podle NOZ (prodej závodu)	49
F. Dopady nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích na provozování lékařské praxe ve formě s.r.o.	51
I. Povinnost přizpůsobit zakladatelské dokumenty	51
II. Nové povinnosti statutárních orgánů při provozování lékařské praxe ve formě s.r.o.	53
III. Nejvýznamnější změny v oblasti společností s ručením omezeným	56

G. Dopady nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích na transformaci lékařské praxe fyzické osoby na s.r.o.	54
H. Pojištění profesní odpovědnosti podle nového občanského zákoníku	55
CH. Věcný rejstřík	56
I. Seznam literatury	59

Společnosti BOFIA medical, s.r.o. pomáhá lékařům při odlehčení administrativní zátěže při provozování lékařské praxe.

Společnost poskytuje poradenství ohledně plnění právních a administrativních povinností spojených s vedením lékařské praxe a v rámci své činnosti zpracovává dokumentaci a materiály, které jsou nutné k plnění právních a administrativních povinností při provozování a vedení lékařské praxe. Současně zajišťuje plnění povinností v oblasti BOZP a požární ochrany, včetně poskytnutí školení zaměstnanců.

Cílem společnosti BOFIA medical, s.r.o. je ulehčit poskytovatelům zdravotních služeb provozování lékařské praxe, snížit administrativní zátěž a poskytnout jim vypracované materiály, vzory dokumentů a informace o jejich povinnostech spojených s provozováním ordinace.

V případě zájmu nás kontaktujte:

BOFIA medical, s.r.o. – *záruka správného vedení ordinace*

Web: www.auditordinaci.cz

E-mail: bofia@zdravotnictvi.cz

Tel.: +420603183599, +420606829211

Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe

A. Shrnutí zásadních postupů při provozování lékařské praxe podle nového občanského zákoníku

Obecné dopady nového občanského zákoníku

Novým občanským zákoníkem (dále též „NOZ“) se řídí všechna soukromá práva i povinnosti osob, nejsou-li upraveny ve zvláštních zákonech. NOZ přináší sjednocení soukromého práva a ruší zavedenou praxi, kdy podnikatelé uzavírali smlouvy podle obchodního zákoníku a občané podle občanského.

(K obecné problematice občanského zákoníku srovnej kapitulu I. a II.)

Dopady nového občanského zákoníku na poskytování zdravotních služeb

Základním předpisem pro poskytování zdravotních služeb je i nadále **zákon o zdravotních službách**. Pravidla NOZ se uplatní zejména v rámci posuzování vztahu lékaře a pacienta jako celku (např. v rámci posuzování smluvního vztahu nebo režimu odpovědnosti za pochybení). V konkrétních situacích se pravidla NOZ použijí pouze výjimečně, a to tam, kde ZZS nebo jiné zdravotnické zákony danou věc vůbec neupravují, nebo v případech, kdy ZZS odkazuje na pravidla obsažená v NOZ. Na změny, které přináší nový občanský zákoník, upozorňujeme v tomto shrnutí.

Smlouva o péči o zdraví

Byť občanský zákoník přináší poměrně rozsáhlou úpravu nového typu smlouvy o péči o zdraví, pouze výjimečně mohou být použita některá ustanovení o smlouvě o péči o zdraví upravená **v NOZ. Obsah práv a povinností smlouvy je stanoven zákonem o zdravotních službách, tedy dopad na praxi je minimální.**

Ani podle NOZ smlouva nemusí mít písemnou formu, tedy stávající praxe poskytování zdravotních služeb se nemění.

Nemění se ani podmínky poskytování hrazené a nehrazené zdravotní péče či možnost odmítnutí pacienta.

(více k tomuto tématu na str. 17)

Civilní odpovědnost

Nový občanský zákoník rozlišuje mezi nároky na náhradu škody spočívajícími v porušení smlouvy a v porušení povinnosti stanovené zákonem. V případě porušení povinností při poskytování zdravotní péče je to pacient jako žalobce, kdo si může vybrat, v jakém odpovědnostním režimu bude uplatňovat své nároky. **V praxi ovšem bude pacientem – žalobcem uplatňován nárok ze smluvní odpovědnosti.**

(více k **problematice smluvní a deliktní odpovědnosti** na str. 19)

Podmínky nástupu smluvní odpovědnosti podle NOZ jsou pak následující:

- Porušení smlouvy, tj. postup *non lege artis*
- Újma na zdraví pacienta (jiná újma)
- Příčinná souvislost mezi postupem *non lege artis* a újmou
- Nevyžaduje se zavinění

V praxi se opět nic zásadního nemění, neboť ve většině medicínskoprávních sporů je problematickým aspektem prokázání postupu *non lege artis* a **příčinné souvislosti mezi pochybením a újmou na zdraví u pacienta, nikoliv otázka zavinění na straně poskytovatele.**

Nový občanský zákoník obsahuje také následující terminologické změny, které v praktické rovině mají význam zejména pro pojištění odpovědnosti poskytovatele:

NOZ vypouští termín „škoda na zdraví“, neboť škodu chápe pouze jako újmu na jmění. V souvislosti s ublížením na zdraví se používá termín „nemateriální újma“, resp. „újma na přirozených právech člověka“. Za ublížení na zdraví náleží poškozenému náhrada nemateriální újmy sestávající z bolestného, ztížení společenského uplatnění a případně dalších nemajetkových újem.

(více k **problematice terminologie** na str. 23)

(více k **problematice pojištění odpovědnosti** na str. 56)

Od 1. 1. 2014 byla zrušena vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, a tedy **neexistuje závazný právní předpis, podle kterého by se lékaři při výpočtu výše bolestného a ztížení společenského uplatnění měli řídit.** Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

(K vyčíslení bolestného a ZSU pro účely posudků pro pojišťovny srovnej str. 44)

Další významnou změnou je absence ustanovení § 421a původního občanského zákoníku (odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito). Za použití věci se při poskytování zdravotní péče považovalo i použití léčiva nebo použití nástroje či přístroje.

V praxi se takto mohla nárokovat náhrada škody i v případě, kdy lékař nezavinil svým jednáním škodu, postupoval *lege artis* a neporušil povinnost, přesto ale odpovídal za vzniklou škodu. Za typický příklad může být považováno očkování, kdy lékař neporušil své povinnosti, postupoval *lege artis*, vakcinační látka byla bez vady a přesto nastala újma na zdraví – v tomto případě odpovídal za škodu (újmu) poskytovatel zdravotních služeb.

Podle NOZ se za škodu způsobenou věcí odpovídá pouze v případě, kdy k plnění závazku byla použita vadná věc.

(více k problematice odpovědnosti za užití věci nebo přístroje při poskytování zdravotních služeb na str. 21)

Změny týkající se problematiky udělování souhlasu

NOZ vychází z toho, že s výjimkou případů, kdy je vyžadována písemná forma souhlasu, lze udělení souhlasu pacientem předpokládat. Ačkoliv se v běžné praxi toto ustanovení většinou nijak neprojeví, jedná se o výrazný „bonus“ pro poskytovatele zdravotních služeb v případě pochybností o udělení souhlasu. Vzhledem k tomu, že v zahraničí se velmi často vedou tzv. souhlasové spory a je předpoklad, že se tato praxe bude projevovat i u nás, má pro případné soudní řízení pro poskytovatele zdravotních služeb takové ustanovení pozitivní dopad.

V těchto situacích to bude totiž pacient, kdo bude nucen přinést přesvědčivý důkaz o tom, že souhlas se zákrokem udělen nebyl.

(více k presumovanému souhlasu v NOZ na str. 25)

Co se týče formy informovaného souhlasu, podstatné je i nadále ustanovení zvláštních zákonů, zejména zákona o zdravotních službách a zákona o specifických zdravotních službách.

Navíc NOZ vyžaduje písemnou formu souhlasu, má-li být v rámci zákroku být oddělena část těla, která se již neobnoví. Takovým případem může být i extrakce zubu.

(více k písemné formě informovaného souhlasu v NOZ na str. 26)

Někteří autoři uvádějí, že v souvislosti s NOZ vznikají poskytovatelům zdravotních služeb nově další dvě povinnosti: povinnost poskytovatele podat pacientovi vysvětlení v písemné formě (požádá-li o to pacient); povinnost poskytovatele potvrdit v písemné formě pacientovi, k čemu byl souhlas udělen (požádá-li o to pacient). Autoři této publikace zastávají názor, že tyto povinnosti poskytovatele podle NOZ se na sféru poskytování zdravotních služeb podle ZZS nevztahují, ne-

bot' úprava tzv. institutu informovaného souhlasu je v zákoně o zdravotních službách komplexní. NOZ v oblasti základních povinností poskytovatele zdravotních služeb (lékaře) nestanoví nic nového. **Pro stanovení povinností poskytovatele zdravotních služeb (lékaře) v souvislosti s poučením pacienta a jeho souhlasem (udělením informovaného souhlasu) se uplatní ustanovení zákona o zdravotních službách, nikoliv NOZ.**

(více k problematice podání vysvětlení a poučení a jeho aplikovatelnosti podle NOZ na str. 40)

Poskytování zdravotních služeb osobám s omezenou svéprávností

Osoba omezená ve svéprávnosti může právně jednat v běžných záležitostech každodenního života. Rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat byla omezena, je dán rozhodnutím soudu. Za člověka, jehož svéprávnost byla omezena, jedná opatrovník.

(více k problematice osob s omezenou svéprávností str. 33)

Poskytování zdravotních služeb osobám nezletilým

Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

Každý nezletilý, který nenabyl plně svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.

Proto lze nezletilému pacientovi zamýšlené zdravotní služby poskytnout na základě jeho souhlasu, jestliže je provedení takového úkonu přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku. U preventivních prohlídek, ale i např. léčby běžných onemocnění, jako je chřipka apod., bude starší nezletilec schopen samostatně vyjádřit informovaný souhlas. Souhlas u nezletilých nebude obvykle postačovat v případě invazivních výkonů s významnými riziky či důsledky. **V pochybnostech je vždy vhodné vyžadovat souhlas i od zákonných zástupců nezletilého.**

Podle NOZ zákonní zástupci staršího dítěte mohou u poskytovatele zdravotních služeb prohlásit, že k běžnému poskytování lékařské péče PL či PLDD může nezletilý poskytovat souhlas sám. Takovéto prohlášení je vhodné mít v písemné formě a přiložit do zdravotnické dokumentace, nemá však formu informovaného souhlasu.

(více k problematice nezletilých a informovaného souhlasu str. 29)

Kdo je zákonný zástupce a jaké další osoby mohou jednat za nezletilého?

V případě, že nezletilý nemůže informovaný souhlas podat sám, je nutné získat tento souhlas od zákonného zástupce nebo jiné osoby k tomu oprávněné. Kdo jí může být, kdy může za nezletilého jednat?

I podle nového občanského zákoníku se lékaři při ošetřování nezletilého budou setkávat zejména s rodiči dětí. Může se ovšem stát, že s dítětem do ordinace přijde jiná osoba než rodič, přesto oprávněná právně jednat za dítě. Může se jednat o poručníka, osvojitele, pěstouna, pečující osobu, opatrovníka a statutární orgán nebo jím pověřeného pracovníka ústavu. Ve všech těchto situacích musí být dítě uvedené osobě svěřeno rozhodnutím soudu. Ve výjimečných případech může být dítě svěřeno do ústavní výchovy.

Shrnutí pravidel pro poskytování zdravotních služeb nezletilým:

V případech, kdy je nezletilý zastoupen rodičem, osvojitelem nebo poručníkem, jednají tito ve všech záležitostech dítěte.

V případech, kdy je nezletilý zastoupen pěstounem nebo pečující osobou, mohou tito rozhodovat o běžných léčebných zákrocích; u zákroků, které nejsou běžné, je nutno postupovat podle § 42 zákona o zdravotních službách. Zejména v případech, kdy se jedná o nikoliv běžné léčebné zákroky, hrozí nebezpečí z prodlení a nelze bez zbytečného odkladu získat vyjádření rodičů, může o léčebném zákroku rozhodnout pěstoun nebo pečující osoba; do zdravotnické dokumentace vedené o nezletilém pacientovi se zaznamenají důvody, pro které nebyl souhlas zákonného zástupce získán.

V případech, kdy je nezletilý svěřen do ústavní výchovy, je nutno u všech léčebných zákroků postupovat podle § 42 zákona o zdravotních službách, tj. zejména v případech, kdy hrozí nebezpečí z prodlení a nelze bez zbytečného odkladu získat vyjádření rodičů, může o léčebném zákroku rozhodnout statutární zástupce nebo jím pověřený pracovník ústavu; do zdravotnické dokumentace vedené o nezletilém pacientovi se zaznamenají důvody, pro které nebyl souhlas zákonného zástupce získán.

(více k problematice jednání za nezletilé na str. 30)

Případ sporu mezi nezletilým a zákonným zástupcem nebo mezi dvěma zákonnými zástupci

Občanský zákoník také poukazuje na případné řešení sporů mezi nezletilým a zákonným zástupcem, případně mezi dvěma zákonnými zástupci (nejčastěji rodiči) navzájem. Jak má v takovém případě poskytovatel zdravotních služeb postupovat?

V případě poskytování péče, která není běžná, nemohou-li se rodiče dohodnout, rozhodne na návrh rodiče soud. Pokud se nejedná o péči, která nesnese odkladu, vyčká lékař do rozhodnutí soudu.

Má-li být zasaženo do integrity nezletilého, který dovršil čtrnáct let, nenabyl plné svéprávnosti a který zákroku vážně odporuje, třebaže zákonný zástupce se zákrokem souhlasí, nelze zákrok provést bez souhlasu soudu.

Nesouhlasí-li zákonný zástupce se zásahem do integrity takového nezletilého, ač si jej ten přeje, lze zákrok provést na návrh nezletilého jen se souhlasem soudu.

U osob mladších 14 let je nutné vycházet z toho, že souhlas za něj uděluje jeho zákonný zástupce, nicméně vždy se podá vysvětlení i nezletilému pacientovi, je-li schopen úsudku, způsobem přiměřeným schopnosti dotčeného vysvětlení pochopit.

(více k problematice informovaného souhlasu při poskytování péče nezletilým na str. 34)

Dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe ve formě s.r.o.

V souvislosti s přijetím NOZ byl přijat i nový zákon o obchodních korporacích. Vzhledem k tomu, že velký počet lékařských praxí je provozován ve formě s.r.o., je nutno zmínit i dopady NOZ a zákona o obchodních korporacích na zakládání a provozování praxí v této formě.

Podle zákona o obchodních korporacích musí již existující obchodní korporace přizpůsobit do 6 měsíců ode dne nabytí účinnosti zákona zakladatelské listiny úpravě tohoto zákona a doručit je do sbírky listin.

Obchodní korporace založené podle dosavadních právních předpisů se mohou nejpozději do 2 let ode dne účinnosti tohoto zákona změnou svých společenských smluv podřídit zákonu o obchodních korporacích jako celku.

(více k problematice přechodu společností do režimu nových zákonů na str. 48)

Hlavní změny u s.r.o. obsažené v zákoně o obchodních korporacích jsou zejména:

- **opouští se povinnost vytvářet základní kapitál ve výši 200 000 Kč, nově stačí i 1 Kč**
- **ruší se povinnost vytvářet rezervní fond**
- **odpadá zákaz řetězení společníků – jedna osoba může být jediným společníkem v neo-
mezeném množství společností s ručením omezeným**
- **jeden společník může vlastnit více než jeden podíl**
- **nově není nutno při převodu majetku ze společníka na společnost vypracovávat zna-
lecký posudek**
- **podíl je možné vtělit do tzv. kmenového listu, tj. cenného papíru na řad**
- **nově je s jednotlivými podíly možno spojit různá práva – např. jinou váhu hlasů, před-
nostní právo na výplatu zisku apod.**
- **je možno vyplácet zálohy na podíl na zisku**
- **společník může ze společnosti jednostranně vystoupit – např. nebude-li souhlasit s roz-
hodnutím valné hromady o změně povahy podnikání či příplatkové povinnosti**
- **jsou stanoveny nové povinnosti a podmínky pro statutární orgány**

Poskytovatelé zdravotních služeb podnikající ve formě s.r.o. založené podle starých práv-
ních předpisů se mohou rozhodnout, že jejich společnost využije tzv. generální opt-in
a bude se řídit novým zákonem o obchodních korporacích, tj. přistoupit k zákonu o ob-
chodních korporacích jako celku ve lhůtě 2 let. Nevyužije-li společnost generálního opt-
in, pak se bude společnost řídit pravidly starého obchodního zákoníku a donucujícími
pravidly NOZ a zákona o obchodních korporacích.

(více k problematice provozování s.r.o. na str. 48)

Bližší informace o změnách souvisejících s novým občanským zákoníkem naleznete v dalších
částech publikace.

B. Úvod – co přináší nový občanský zákoník

Dne 1. 1. 2014 nabyl účinnosti nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ačkoliv po dlouhou dobu před nabytím jeho účinnosti nebylo jisté, zda se od 1. 1. 2014 budeme tímto předpisem skutečně řídit, je v současnosti zjevné, že nový občanský zákoník skutečně nahradil starý občanský zákoník z roku 1964 a že se s jeho existencí budeme muset smířit a osvojit si některá nová pravidla, která se promítnou nejen do běžného života každého člověka, ale rovněž do jeho života profesního. Změny, které s sebou nový občanský zákoník přináší, jsou pro oblast soukromého práva dalekosáhlé a v mnoha ohledech se dotknou rovněž poskytování zdravotní péče, resp. poskytování zdravotních služeb ve smyslu zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách (dále jen „ZZS“).

- **Nový občanský zákoník nahrazuje původní občanský zákoník z roku 1964.**
- **NOZ obsahuje celkem 3081 paragrafů.**
- **Novým občanským zákoníkem se řídí všechna soukromá práva i povinnosti osob, nejsou-li upraveny ve zvláštních zákonech.**

Z důvodové zprávy k NOZ ke zrušení starého občanského zákoníku:

Občanský zákoník z roku 1964 se výrazně odchyľuje od standardů právní kultury kontinentální Evropy i od tuzemských právních tradic, odmítnutých po státním převratu z r. 1948. Funkční, systematické, obsahové i výrazové pojetí platného občanského zákoníku koncepčně v zásadě stále odpovídá některým přístupům, které nastolila socialistická legislativa v 50. a 60. letech minulého století. Ideový základ platného zákoníku konvenuje materialismu marxleninského pojetí.

C. Obecné dopady nového občanského zákoníku

Vliv a dopady nového občanského zákoníku jsou dalekosáhlé. Je pravděpodobné, že hlavní dopady pocítí zdravotničtí pracovníci zejména ve svém soukromém životě, kde se v „právním“ smyslu mění téměř vše – od procesu uzavírání smluv přes úpravy v rodinných a manželských věcech až po dědické záležitosti. NOZ ovšem výrazně ovlivňuje i sféru podnikatelskou.

NOZ se tak snaží komplexně upravit celou oblast soukromého práva.

Co je soukromé právo?

Soukromé právo se týká styku soukromých osob a veřejné právo styku jednotlivce s orgány veřejné moci. Soukromé právo zahrnuje práva a povinnosti vznikající ze vzájemného styku osob sobě rovných a z jejich vůle. Hlavním zdrojem soukromého práva není zákon, ale svobodná vůle odrážející se zejména ve smlouvě.

I. Koncepční změny v souvislosti s NOZ

Zásadní koncepční změnou, kterou NOZ přináší, je sjednocení soukromého práva. Dosud vedle sebe stály na poli soukromého práva různé zákony – občanský zákoník, zákon o rodině, obchodní zákoník atd. – s tím, že existence mnoha předpisů vedla k „chaotizaci“ soukromého práva.

NOZ přejímá pravidla z těchto dílčích právních předpisů a tyto právní předpisy zrušuje. Tímto způsobem bylo zrušeno více než 100 právních předpisů – mezi nejznámější a dosud nejčastěji používané patří obchodní zákoník, zákon o rodině, zákon o vlastnictví bytů nebo zákon o sdružování občanů. Současně je nutno poznamenat, že pravidla obsažená v těchto dílčích zákonech nebyla přejata „bez dalšího“, ale často byla výrazně modifikována.

Podstatnou změnou je zejména skutečnost, že nově občanský zákoník upravuje také otázky související s podnikáním, které byly dosud obsaženy v obchodním zákoníku. Podle NOZ se tedy při uzavírání smluv pak všichni – běžní občané, živnostníci, firmy, družstva nebo banky – řídí jednotnými pravidly. Odstraní se dvojkolejnost úpravy, která platila do 31. 12. 2013 – tj. situaci, kdy podnikatelé uzavírali smlouvy podle obchodního zákoníku a občané podle zákoníku občanského.

Shrnutí hlavních koncepčních změn:

- **NOZ přináší sjednocení soukromého práva.**
- **NOZ ruší více než 100 právních předpisů, mj. i obchodní zákoník nebo zákon o rodině.**
- **NOZ ruší zavedenou praxi, kdy podnikatelé uzavírali smlouvy podle obchodního zákoníku a občané podle zákoníku občanského.**

Motto pro realizaci koncepčních změn:

Z důvodové zprávy: NOZ vychází z ideje, že funkční určení soukromého práva je sloužit člověku jako prostředek k prosazování jeho svobody. Účel občanského kodexu je umožnit i garantovat svobodné utváření soukromého života a ponechat tedy co nejširší prostor svobodné iniciativě jednotlivce. Proto také osnova klade zásadní důraz na hledisko autonomie vůle.

II. Systematika NOZ

NOZ se oproti původnímu občanskému zákoníku z roku 1964 daleko podrobněji věnuje člověku, jeho právům a jejich ochraně. Osu celé úpravy NOZ představuje člověk a jeho zájmy. Právní postavení člověka jako jednotlivce, včetně úpravy práv výlučně a přirozeně spjatých s jeho osobou, je klíčové téma první části zákoníku. Otázky spojené s jeho rodinou a rodinnými vztahy upravuje druhá část; jeho majetku a osudu tohoto majetku po smrti člověka se věnuje třetí část. Čtvrtá část upravuje obligační právo, tedy práva a povinnosti vzniklá člověku vůči jiným z jeho soukromého styku s jinými osobami, buď na základě smluv, protiprávního jednání, nebo z jiných důvodů (bezdůvodné obohacení, nepřikázané jednání).

D. Dopady nového občanského zákoníku na poskytování zdravotních služeb

I. Obecně

Ačkoliv občanský zákoník primárně vztahy vznikající při poskytování zdravotních služeb upravovat nechce, v řadě případů dopadají jeho ustanovení i na poskytovatele zdravotních služeb a zdravotnické pracovníky (lékaře, zdravotní sestry apod.). V různých odborných člancích se lze dočíst, že dopady NOZ na poskytování zdravotních služeb nejsou významné a lékaři se nemají „čeho obávat“; tato vyjádření je nutno korigovat v tom smyslu, že se skutečně nemají „čeho obávat“, ale změnám souvisejícím s NOZ se zcela jistě nevyhnou.

II. Vztah NOZ a zdravotnických zákonů

Základním právním předpisem pro poskytování zdravotní péče samozřejmě i nadále zůstává zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Tvůrci NOZ vycházeli při jeho tvorbě ze skutečnosti, že poskytování zdravotních služeb je upraveno v ZZS, a proto by NOZ měl tuto problematiku upravovat pouze okrajově.

Z důvodové zprávy ke vztahu NOZ a ZZS:

Respektuje se, že otázky z tohoto okruhu upravují nebo mohou upravit zvláštní zákony (např. zákon o zdravotních službách), které mají před zde navrženou obecnou úpravou přednost.

Přesto v některých případech nelze z takto paušalizujícího tvrzení důvodové zprávy vycházet; vztah těchto dvou předpisů se komplikuje a v praxi bude způsobovat řadu výkladových problémů. Tato nejasnost ve vztahu těchto dvou právních předpisů může paradoxně vést k tomu, že ve **výjimečných případech budou** v konkrétních případech **používána ustanovení občanského zákoníku**. Právě na tyto situace se pak snažíme v dalším textu poukázat a zdůraznit nutnost použít pravidla obsažená v občanském zákoníku.

Základní pravidla pro určení vztahu NOZ a ZZS:

- Základním předpisem pro poskytování zdravotních služeb je zákon o zdravotních službách.
- Pravidla NOZ se uplatní zejména v rámci posuzování vztahu lékaře a pacienta jako celku (např. v rámci posuzování smluvního vztahu nebo režimu odpovědnosti za pochybení).
- V konkrétních situacích se pravidla NOZ použijí pouze výjimečně, a to tam, kde ZZS nebo jiné zdravotnické zákony danou věc vůbec neupravují, nebo v případech, kdy ZZS odkazuje na pravidla obsažená v NOZ.
- Ve výjimečné situaci se mohou pravidla NOZ uplatnit i tam, kde danou problematiku upravují oba předpisy, ale NOZ poskytuje pacientovi podstatně vyšší standard ochrany jeho práv.
- Vodítkem pro určení vztahu by měl být rovněž úmysl zákonodárce vyjádřený v důvodové zprávě.

Příklad:

Ustanovení § 34 odst. 2 ZZS stanoví, že „*písemná forma souhlasu se vyžaduje, pokud tak stanoví jiný právní předpis nebo pokud tak s ohledem na charakter poskytovaných zdravotních služeb určí poskytovatel. Souhlas s hospitalizací musí být vždy v písemné formě. Na vyžádání je pacientovi poskytnuta kopie písemné formy souhlasu.*“

Ačkoliv se standardně vycházelo z toho, že tímto jiným předpisem je nějaký jiný „zdravotnický“ předpis (např. transplantační zákon), je jiným předpisem i NOZ.

NOZ pak v ustanovení § 96 odst. 1 stanoví: „*souhlas k zásahu do integrity člověka vyžaduje písemnou formu, má-li být oddělena část těla, která se již neobnoví.*“

S ohledem na shora uvedené si představme zubaře, který v rámci poskytování péče vytrhne pacientovi zub. Přestože podle ZZS by písemný informovaný souhlas nebyl vyžadován, přesmýčkou na NOZ dospějeme k **závěru, že zubař v této situaci bude písemný informovaný souhlas potřebovat** (zub je část těla, která se již neobnoví).

III. Shrnutí nejvýznamnějších změn, které přináší NOZ, s dopady na poskytování zdravotních služeb

Jak již bylo uvedeno shora, ustanovení NOZ se v praxi promítnou do různých aspektů poskytování zdravotních služeb – konkrétním dopadům je pak věnována kapitola IV. V obecné rovině ale lze říci, že změny, které NOZ přináší, mohou být rozděleny do tří základních skupin:

1. změny týkající se chápání právní kvalifikace vztahu poskytovatele zdravotních služeb (lékaře) a pacienta (Smlouva mezi poskytovatelem zdravotních služeb a pacientem),
2. změny týkající se režimu právní odpovědnosti poskytovatelů zdravotních služeb, které souvisejí zejména se smluvním základem vztahu poskytovatele zdravotních služeb a pacienta (Odpovědnost poskytovatele zdravotních služeb podle NOZ),
3. změny zahrnující různé aspekty poskytování zdravotních služeb bez bližšího jednotlivého prvku.

O každé z těchto skupin pak bude v dalších částech pojednáno samostatně.

1. Smlouva mezi poskytovatelem zdravotních služeb a pacientem

Významnou změnou, kterou NOZ přináší, je skutečnost, že v rámci speciálních smluvních typů je nově zaveden typ smlouvy, jejímž cílem je upravit právní režim poskytování péče o zdraví, včetně postavení poskytovatele a pacienta při poskytování zdravotních služeb.

Z důvodové zprávy:

Dosavadní pojetí právní úpravy vyvolává představu, že zařízení poskytující léčebnou péči má postavení mocenského orgánu, kterému je ošetřovaný podřízen. Takový pohled je však klamný a rezidua někdejšího vnímání daného vztahu nelze do budoucna uchovávat, mj. i se zřetelem k celkovým společenským proměnám v uplynulých letech. Návrhy nových zákonů o zdravotních službách, o specifických zdravotních službách a dalších přinášejí v tomto směru řadu významných změn, ponechávají však stranou smluvní základ právního poměru mezi dotčenými osobami; je proto třeba i v tomto směru postavit najisto, že i v těchto případech tento základ tvoří smlouva.

Právní úprava tohoto nového smluvního typu – smlouvy o péči o zdraví – je obsažena v ustanoveních § 2636 až 2651 NOZ. NOZ v rámci své koncepce důsledně vychází ze smluvního charakteru vztahu při poskytování zdravotní péče a upravuje práva a povinnosti zúčastněných osob především jako oprávnění a povinnosti ze smlouvy. Z tohoto důvodu se i vztah poskytovatele zdravotních služeb a pacienta v režimu ZZS v obecné rovině řídí ustanoveními smluvního typu vytvořeného NOZ, tj. smlouvou o péči o zdraví, ačkoliv obsah práv a povinností v tomto smluvním vztahu bude regulován ustanoveními zvláštního zákona, tj. ZZS nebo dalšími právními předpisy (např. zákona o specifických zdravotních službách atd.).

- Základem vztahu mezi poskytovatelem zdravotních služeb (lékařem) a pacientem je smlouva.
- Obsah práv a povinností této smlouvy je stanoven zákonem o zdravotních službách.
- Pouze výjimečně mohou být použita některá ustanovení o smlouvě o péči o zdraví upravená v NOZ.
- Význam zakotvení smluvního typu „smlouvy o péči o zdraví“ v NOZ je pro poskytování zdravotních služeb minimální – již dříve byl vztah lékaře a pacienta považován za smluvní vztah.

Jak již bylo řečeno, jsou praktické dopady zakotvení existence smlouvy mezi poskytovatelem zdravotních služeb (lékařem) a pacientem na vlastní provozování lékařské praxe minimální. Tato ustanovení v NOZ neznamenaají, že by poskytovatelé zdravotních služeb museli s pacienty sepišovat smlouvy o péči o zdraví a ukládat je. Většina smluv bude – jako dosud – vznikat naprosto neformálním způsobem v rámci návštěvy ordinace.

Praktické dopady existence smlouvy:

- **Ani podle NOZ není nutno s pacienty uzavírat zvláštní písemné smlouvy – tj. stávající praxe poskytování zdravotních služeb se nemění.**
- **Obsah smlouvy se řídí zákonem o zdravotních službách; proto i nadále platí pravidla § 48 ZZS o odmítnutí pacienta a ukončení péče o pacienta – tato pravidla nelze smluvně obejít!**

§ 48 ZZS

(1) Poskytovatel, kterého si pacient zvolil, může odmítnout přijetí pacienta do péče, pokud

- a) by přijetím pacienta bylo překročeno únosné pracovní zatížení nebo jeho přijetí brání provozní důvody, personální zabezpečení nebo technické a věcné vybavení zdravotnického zařízení; překročením únosného pracovního zatížení se rozumí stav, kdy by zajištěním zdravotních služeb o tohoto pacienta došlo ke snížení úrovně kvality a bezpečnosti zdravotních služeb poskytovaných pacientům již přijatým,*
- b) by vzdálenost místa pobytu pacienta neumožňovala v případě poskytování zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství a praktické lékařství pro děti a dorost výkon návštěvní služby, nebo*
- c) není pojištěncem zdravotní pojišťovny, se kterou má poskytovatel uzavřenu smlouvu podle zákona o veřejném zdravotním pojištění; toto právo se nevztahuje na pojištěnce z jiných států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru, Švýcarské konfederace, či ze států, se kterými má Česká republika uzavřenu smlouvu o sociálním zabezpečení, zahrnující ve věcném rozsahu nároky na zdravotní péči.*

- (2) *Poskytovatel může ukončit péči o pacienta v případě, že*
- a) *prokazatelně předá pacienta s jeho souhlasem do péče jiného poskytovatele,*
 - b) *pominou důvody pro poskytování zdravotních služeb; to neplatí, jde-li o registrujícího poskytovatele; ustanovení § 47 odst. 2 není dotčeno,*
 - c) *pacient vysloví nesouhlas s poskytováním veškerých zdravotních služeb,*
 - d) *pacient závažným způsobem omezuje práva ostatních pacientů, úmyslně a soustavně nedodrží navržený individuální léčebný postup, pokud s poskytováním zdravotních služeb vyslovil souhlas, nebo se neřídí vnitřním řádem a jeho chování není způsobeno zdravotním stavem,*
 - e) *přestal poskytovat součinnost nezbytnou pro další poskytování zdravotních služeb; to neplatí, jestliže neposkytování součinnosti souvisí se zdravotním stavem pacienta; ukončením péče nesmí dojít k bezprostřednímu ohrožení života nebo vážnému poškození zdraví pacienta.*
- (3) *Poskytovatel nesmí odmítnout přijetí pacienta do péče podle odstavce 1 nebo ukončit péči o něj podle odstavce 2 písm. d) nebo e), jde-li o pacienta, kterému je třeba poskytnout neodkladnou péči, jde-li o porod nebo jde o zdravotní služby, které jsou nezbytné z hlediska ochrany veřejného zdraví nebo ochrany zdraví při práci, dále jde-li o krizové situace nebo výkon ochranného léčení nařízeného soudem, pokud jiný právní předpis nestanoví jinak.*

- **Smluvním ujednáním nelze obcházet ustanovení zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, např. dojednat si úhradu za zdravotní služby hrazené ze zdravotního pojištění.**

2. Odpovědnost poskytovatele zdravotních služeb podle NOZ

Právní odpovědnost je různého druhu – civilní, trestní, správní a disciplinární. Ve vztahu k novému občanskému zákoníku je nutno hovořit pouze o problematice civilní odpovědnosti. Tato odpovědnost může vzniknout při chybném poskytování zdravotních služeb (postupu *non lege artis*) a jejím důsledkem je povinnost k úhradě určité finanční částky pacientovi. Poskyvatelé zdravotních služeb jsou povinni být pro tyto případy pojištěni:

§ 45 odst. 2 písm. n) ZZS

Poskytovatel je povinen uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění své odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, a to v rozsahu, v jakém lze rozumně předpokládat, že by jej mohla taková odpovědnost postihnout; toto pojištění musí trvat po celou dobu poskytování zdravotních služeb.

Pojištění samotnému a změnám v pojistných podmínkách je věnována samostatná část (viz dále). I přes skutečnost, že poskytovatelé zdravotních služeb jsou pro tyto případy pojištění, je vhodné upozornit na základní změny, které NOZ v oblasti právní odpovědnosti přináší, neboť tyto změny se promítají i do samotných pojistných smluv.

Základní okruhy změn v oblasti odpovědnosti poskytovatelů zdravotních služeb:

- a) Smluvní odpovědnost
- b) Vypuštění § 421a původního OZ
- c) Terminologické změny

a) Smluvní odpovědnost

NOZ důsledně rozlišuje mezi nároky na náhradu škody spočívajícími v porušení smlouvy a v porušení povinnosti stanovené zákonem.

Příklad pro rozlišení odpovědnosti:

Pokud někdo vlivem nepřiměřené rychlosti nabourá cizí vozidlo, jde o škodu způsobenou porušením zákona. Naproti tomu pokud včas nedodá svému obchodnímu partnerovi zboží a ten kvůli tomu přijde o zakázku, škoda není způsobena přímým porušením zákona, nýbrž porušením smluvní povinnosti.

Existence smluvního základu ve vztahu poskytovatele zdravotních služeb a pacienta má tedy významné dopady na režim odpovědnosti za porušení právní povinnosti, neboť primárně je porušena smlouva mezi poskytovatelem zdravotních služeb a pacientem. Tím ovšem dochází k výrazným změnám oproti dosavadnímu pojetí. Dojde-li při poskytování zdravotních služeb k pochybení (včetně postupu *non-lege artis*), bude toto pochybení kvalifikováno jako porušení smluvních ustanovení a případná škoda spadá do režimu smluvní odpovědnosti, upravené ustanovením § 2913 NOZ – Porušení smluvní povinnosti.

Odpovědnost podle tohoto ustanovení je pak postavena na objektivním základě (tj. není vázána na zavinění) a poskytovateli jsou dány velmi omezené možnosti, jak se odpovědnosti zprostit.

Z tohoto pohledu se režim odpovědnosti za pochybení při poskytování zdravotní péče podle NOZ jeví jako nevýhodnější pro poskytovatele zdravotní péče, neboť původní režim odpovědnosti poskytovatelů zdravotních služeb byl vázán na zavinění. Současně je nutno poukázat na skutečnost, že v praxi nebude hrát tento rozdíl v praxi podstatnou roli, neboť ve většině medicínskoprávních sporů je problematickým aspektem prokázání postupu *non lege artis* a případně příčinné souvislosti mezi pochybením a újmou na zdraví u pacienta, nikoliv otázka zavinění na straně poskytovatele (lékaře).

§ 2913 Porušení smluvní povinnosti

- (1) *Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.*
- (2) *Povinnosti k náhradě se škůdce zprostí, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě nezprostí.*

Podmínky nástupu smluvní odpovědnosti podle NOZ:

- Porušení smlouvy, tj. postup *non lege artis*
- Újma na zdraví pacienta (jiná újma)
- Příčinná souvislost mezi postupem *non lege artis* a újmou
- Nevyžaduje se zavinění!

Principiálně ovšem bude na pacientovi jako žalobci, v jakém odpovědnostním režimu své nároky bude uplatňovat.

- **Pro poskytování zdravotních služeb je totiž rozlišení odpovědnosti složitější. Nejenže je chybným postupem zdravotnického zařízení porušena smlouva, ale současně je porušen i zákon sám (§ 81 NOZ).**

b) Vypuštění § 421a původního OZ

Významnou změnou v oblasti odpovědnosti poskytovatelů zdravotních služeb je skutečnost, že znění NOZ neobsahuje ekvivalent ustanovení § 421a starého OZ. Tomuto ustanovení bylo v poslední době dokonce přezdíváno „kladivo na zdravotnická zařízení“, neboť možnosti pacientů domoci se podle tohoto ustanovení kompenzace byly velmi široké. Původní ustanovení § 421a OZ stanovilo, že každý odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito.

- **podle tohoto ustanovení byla zdravotnická zařízení opakovaně odsuzována k náhradě škody pacientům, přestože postupovala *lege artis***

Příklad uplatnění § 421a starého OZ – z rozhodnutí soudu:

Z dnešního pohledu se § 421a upravující odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze použitého přístroje, nástroje, léku anebo jiné věci použité při poskytování zdravotnických služeb, a to i pokud jde o vedlejší účinky, které mají za následek vznik škody, o kterých nebylo zdravotnickému zařízení známo, že k nim dochází.

Text a dopady § 421a starého OZ byl opakovaně kritizován a finálně nebyl text tohoto ustanovení do NOZ přejet. Namísto tohoto ustanovení obsahuje NOZ § 2936, který upravuje škodu způsobenou věcí, ale pouze v případě, kdy k plnění závazku byla použita vadná věc.

§ 2936

„Kdo je povinen někomu něco plnit a použije při tom vadnou věc, nahradí škodu způsobenou vadou věci. To platí i v případě poskytnutí zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb.“

Důvody, které tvůrce NOZ vedly k opuštění původní koncepce § 421a, shrnuje důvodová zpráva, když uvádí: „*Dosavadní právní úprava pamatuje zvláštním ustanovením (původně § 238, nyní § 421a platného občanského zákoníku) jen na případy škody způsobené okolnostmi, která má původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo použito při plnění závazku nebo při poskytování zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb. Toto ustanovení je poplatné době svého vzniku, kdy obyvatelstvu poskytoval služby socialistický sektor – při jejichž poskytování, podle dobového pojetí – „vznikají mezi občany a socialistickými organizacemi společenské vztahy, které jsou kvalitativně odlišné od vztahů vznikajících předtím mezi občany a soukromými podnikateli“ (důvodová zpráva k § 222 původní redakce občanského zákoníku z r. 1964). Jeho účelem bylo – podle důvodové zprávy k § 238 původní redakce občanského zákoníku z r. 1964 – „zvýšit ochranu práv občanů pro řádné uspokojení jejich potřeb“. Výsledkem je ustanovení, které je v kontextu evropských právních řádů zcela ojedinělé a které bylo při novele našeho občanského zákoníku provedené zák. č. 509/1991 Sb. mechanicky přesunuto do § 421a. Toto ustanovení představuje v současné době nedůvodnou zátěž pro ty, kdo neporuší právní povinnost a naopak postupují s plnou profesionalitou a podle zásad svého povolání (lege artis); tím spíš, že dnes jsou vztahy mezi soukromými osobami co do povahy kvalitativně odlišné od těch, jaké podle představ někdejšího zákonodárce měly být mezi občany a socialistickými organizacemi. Navrhuje se proto omezit povinnost k náhradě škody jen na případy, kdy škodu způsobila vada věci použité při plnění.“*

c) Terminologické změny

NOZ přináší v oblasti právní odpovědnosti rovněž terminologické změny a upřesnění. Upozornit na tyto změny je důležité zejména s ohledem na jejich promítnutí do nových pojistných smluv, které budou s poskytovateli zdravotních služeb po 1. 1. 2014 uzavírány.

NOZ vychází z pojetí, že kdo v soukromém styku koná, má konat tak, aby z toho nevznikla bezdůvodná újma jinému. Újma je v tomto případě chápána jako majetková a nemajetková. Majetková újma je nazývána nadále „škoda“ a vyjadřuje újmu na jmění.

Příklad:

Pokud v čekárně nespokojený pacient rozbije vybavení, jedná se o majetkovou škodu. Podle NOZ je povinen uhradit skutečnou škodu s tím, že NOZ nově výslovně uvádí, že kromě obvyklé ceny věci, kterou má v době poškození, musejí být zohledněny i účelně vynaložené náklady, které musely být k obnově funkčnosti věci vynaloženy. Současně NOZ upřednostňuje náhradu škody uvedením do původního stavu – tj. opravou vybavení. Vedle toho však je poškozenému umožněno, aby si poškozené místo této formy zvolil náhradu peněžitou.

Za nemajetkovou újmu je pak považována újma způsobená protiprávním jednáním, která pro poškozeného neznamená přímou ztrátu na majetku. Typicky se jedná o zásah do některého z přirozených práv člověka, např. zdraví, cti, soukromí osoby apod. NOZ v tomto kontextu také opouští původní označení „škoda na zdraví“ a používá termín „újma při ublížení na zdraví“. Nemajetkovou újmu při postupu *non lege artis* pak představuje zejména bolestné a ztížení společenského uplatnění.

§ 2958

Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Příklad:

Lékař při ošetření nesprávně nasadí dlahu na prst ruky a v důsledku útlaku dojde k odumření posledního článku prstu. Poskytovatel je pak pacientovi povinen uhradit pacientovi nejen vytrpěné bolesti (bolestné), ale i újmu spočívající v částečné ztrátě funkčnosti prstu ruky (ztížení společenského uplatnění).

Hlavní terminologické změny – shrnutí:

- **NOZ vypouští termín škoda na zdraví, neboť škodu chápe pouze jako újmu na jmění.**
- **V souvislosti s ublížením na zdraví se používá termín „nemateriální újma“, resp. „újma na přirozených právech člověka“.**
- **Za ublížení na zdraví náleží poškozenému náhrada nemateriální újmy sestávající z bolestného, ztížení společenského uplatnění a případně dalších nemajetkových újem.**

3. Změny zahrnující různé aspekty poskytování zdravotních služeb bez bližšího jednotlivého prvku

NOZ obsahuje i další významné změny, které se svou podstatou dotýkají poskytování zdravotních služeb. Tyto změny, na rozdíl od předchozích dvou skupin, nelze zahrnout do jednorázové skupiny, neboť spolu nesouvisí. Přesto se jedná o natolik podstatné změny, že musejí být v této publikaci uvedeny a musí jim být věnována patřičná pozornost. Patří sem zejména:

- a) problematika udělování souhlasu se zákrokem,
- b) nakládání s částmi lidského těla a jeho ochrana po smrti,
- c) úprava práv člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu,
- d) problematika vyčíslování újmy na přirozených právech člověka.

Změny ve shora uvedených oblastech souvisí s **koncepční proměnou občanského práva a zvýšenou ochranou autonomie člověka** – ať již obecně, nebo ve specifických případech, jako je třeba ochrana pacienta při poskytování zdravotní péče.

Níže v této části budou představeny změny v obecné rovině. Dopady těchto změn budou zmíněny samostatně v rámci části o vybraných problémech NOZ a poskytování zdravotních služeb v praxi.

a) problematika udělování souhlasu se zákrokem podle NOZ a zákona o zdravotních službách

Udělení souhlasu se zákrokem je nezbytným elementem poskytování zdravotních služeb. Úprava udělení souhlasu je zakotvena v zákoně o zdravotních službách. Obecnou úpravu souhlasu ovšem nalezneme i v NOZ a tato úprava bude v určitých situacích hrát podstatnou roli.

Problematika souhlasu se zákrokem je v NOZ upravena:

- v ustanovení § 2642 v rámci úpravy práv a povinností stran smlouvy o péči o zdraví,
- v ustanovení § 93 a násl., kde jsou upraveny zásahy do duševní a tělesné integrity člověka.

Základní novinky, které NOZ přináší v oblasti souhlasů se zákroky, jsou tzv. domněnka udělení souhlasu a rozšíření počtu situací, kdy je vyžadována písemná forma informovaného souhlasu.

1. Vyvratitelná právní domněnka udělení souhlasu

Velmi podstatnou změnu, zejména pro případné spory o udělení souhlasu se zákrokem, přináší ustanovení § 97 odst. 2 věty první NOZ. V tomto ustanovení je stanoveno, že nevyžaduje-li se pro souhlas písemná forma, má se za to, že byl udělen. Touto větou je tedy do NOZ vnesena vyvratitelná právní domněnka udělení souhlasu se zákrokem – s výjimkou případů, kdy je vyžadována písemná forma souhlasu. Ačkoliv se v běžné praxi toto ustanovení většinou nijak neprojeví, jedná se o výrazný „bonus“ pro poskytovatele zdravotních služeb v případě pochybností o udělení souhlasu. V těchto situacích to bude totiž pacient, kdo bude nucen přinést přesvědčivý důkaz o tom, že souhlas se zákrokem udělen nebyl.

Přesto nelze dospět k tomu, co někteří odpůrci tohoto ustanovení namítají, a sice že v této situaci bude možno poskytovat zákroky v zásadě bez souhlasu pacienta, neboť ten následně nebude téměř nikdy schopen prokázat, že souhlas skutečně udělen nebyl. Je totiž nutno si uvědomit, že tato vyvratitelná právní domněnka udělení souhlasu se uplatní pouze v případech, kdy jsou naplněny podmínky nezbytné pro samotné udělení souhlasu, tj. rozhodování o projevu souhlasu či nesouhlasu předchází náležité vysvětlení podle ustanovení § 93 odst. 1 a § 94 odst. 1 NOZ, tj. rozhodně nelze na základě této vyvratitelné právní domněnky dovozovat, že souhlas byl udělen, v případech, kde chybí vysvětlení alespoň o povaze zásahu a o jeho možných následcích – s tím, že prokázat poskytnutí vysvětlení bude muset poskytovatel zdravotních služeb.

- **NOZ vychází z toho, že s výjimkou případů, kdy je vyžadována písemná forma souhlasu, lze udělení souhlasu pacientem předpokládat.**

2. Nezbytnost písemné formy souhlasu

Další novinkou, která rozšiřuje povinnosti stanovené zákonem o zdravotních službách, je ustanovení § 96 NOZ. Toto ustanovení upravuje případy, kdy je k zákroku na člověku vyžadována písemná forma souhlasu.

§ 96 NOZ

- (1) *Souhlas k zásahu do integrity člověka vyžaduje písemnou formu, má-li být oddělena část těla, která se již neobnoví.*
- (2) *Písemnou formu vyžaduje i souhlas k*
- a) lékařskému pokusu na člověku, nebo*
 - b) zákroku, který zdravotní stav člověka nevyžaduje; to neplatí, jedná-li se o kosmetické zákroky nezanechávající trvalé nebo závažné následky.*

Jak bylo řečeno shora, přednostně se při úpravě formy udělení souhlasů se zákrokem uplatní ustanovení § 34 odst. 2 zákona o zdravotních službách.

§ 34 odst. 2 ZZS

Písemná forma souhlasu se vyžaduje, pokud tak stanoví jiný právní předpis nebo pokud tak s ohledem na charakter poskytovaných zdravotních služeb určí poskytovatel. Souhlas s hospitalizací musí být vždy v písemné formě. Na vyžádání je pacientovi poskytnuta kopie písemné formy souhlasu.

Existuje ovšem jedna situace, kdy zákon o zdravotních službách odkazuje zpětně na NOZ. Jedná se o případy, kdy má být v rámci zákroku oddělena část těla, která se již neobnoví. V rámci řešení vztahu úpravy NOZ a ZZS v tomto konkrétním případě lze totiž dospět k tomu, že ustanovení § 34 odst. 2 ZZS odkazuje zpětně na ustanovení § 96 odst. 1 NOZ, když stanoví, že písemná forma souhlasu se vyžaduje, pokud tak stanoví jiný právní předpis, kterým je v tomto případě NOZ.

Příklad:

V případě extrakce zubu není podle zákona o zdravotních službách vyžadován souhlas. Protože se ale jedná o oddělení části těla, která se již neobnoví, bude zubař muset vyžadovat písemný informovaný souhlas.

- **NOZ vyžaduje písemnou formu souhlasu, má-li být v rámci zákroku být oddělena část těla, která se již neobnoví.**

b) Nakládání s částmi lidského těla a jeho ochrana po smrti

Ve stručnosti je nutno zmínit i skutečnost, že NOZ nově upravuje v ustanoveních § 111–112 nakládání s částmi lidského těla a v ustanoveních § 113–117 ochranu lidského těla po smrti člověka. V řadě případů to však činí bez ohledu na stávající legislativu – např. ZZS, transplantační zákon – a vytváří tak značnou diskrepanci mezi některými ustanoveními NOZ a předpisů upravujících nakládání s tělem člověka, s tělem zemřelého nebo s jeho částmi (ZZS, transplantační zákon). Výsledkem je vzájemná neprovázanost a nepřehlednost těchto předpisů. Tyto nejasnosti se promítají např. do problematiky provádění pitev (k tomu více v **části o** vybraných problémech NOZ a poskytování zdravotních služeb v praxi).

c) Zakotvení práv člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu v NOZ

NOZ v rámci obecné části nově upravuje v ustanoveních § 104–110 rovněž práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu.

Samozřejmě je nutno brát v potaz, že hospitalizace pacienta, poskytování zdravotních služeb bez souhlasu a použití omezovacích prostředků je upraveno v ZZS v ustanoveních § 38–40. Opětovně lze vycházet z toho, že NOZ obsahuje určité zásady, které jsou aplikovatelné i v oblasti ZZS (a to zejména z důvodu, že tyto zásady jsou obsaženy rovněž v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a judikatuře Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku). V některých případech NOZ doplňuje zákon o zdravotních službách a rozšiřuje katalog práv nuceně hospitalizovaných, např. právo zvolit si důvěrníka, a s tím související povinnosti poskytovatele zdravotních služeb, nebo právo stanovené v § 109 NOZ.

§ 109 NOZ

(1) Člověk převzatý do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo držený v takovém zařízení má právo, aby jeho zdravotní stav, zdravotní dokumentaci nebo vyjádření ošetřujícího lékaře o neschopnosti úsudku a projevit přání samostatně přezkoumal lékař nezávislý na poskytovateli zdravotních služeb v tomto zařízení i na jeho provozovateli. Stejně právo má i důvěrník nebo podpůrce.

(2) Je-li právo na přezkoumání uplatněno ještě předtím, než soud rozhodne podle § 105 odst. 2, musí být umožněn jeho výkon tak, aby soud mohl zhodnotit výsledky přezkoumání v řízení o přípustnosti učiněného opatření.

- **V případě hospitalizace pacienta ve zdravotnickém zařízení bez souhlasu se použije ustanovení zákona o zdravotních službách.**
- **NOZ ovšem dopadne na případy, kdy nedochází k nucené hospitalizaci, ale pacient je ve zdravotnickém zařízení bez souhlasu zadržován krátkodobě.**
- **NOZ rozšiřuje katalog práv nuceně hospitalizovaných pacientů.**

d) Problematika vyčíslování újmy na přirozených právech člověka – Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení

V souhrnu změn, které NOZ přináší do oblasti poskytování zdravotních služeb, nelze nezmínit i skutečnost, že NOZ položil svou koncepci náhrady nemateriální újmy na zdraví na zcela odlišné bázi, než tomu bylo v dosavadním občanském zákoníku. NOZ proto odstranil pevně stanovené paušalizované bodové ohodnocení náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění, tj. zrušil vyhlášku č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. S touto situací jsou konfrontovány po 1. 1. 2014 nejen managementy zdravotnických zařízení v rámci jednání o poskytnutí odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění pacientům, kteří byli v rámci jejich zařízení vystaveni profesnímu pochybení zdravotnických pracovníků, ale současně se s tímto problémem setkávají i sami lékaři, když se na ně pacienti nebo jiné subjekty obracejí se žádostí o vyčíslení bolestného a ztížení společenského uplatnění.

Zásadním problémem je, že od 1. 1. 2014 se jak poskytovatelé zdravotních služeb (jejich management), tak lékaři zpracovávající bodová ohodnocení bolesti a ZSU musejí vypořádat s tím, že neexistuje právní předpis, který by výpočet výše bolestného a ztížení společenského uplatnění stanovil.

- **Od 1. 1. 2014 byla zrušena vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.**
- **Neexistuje závazný právní předpis, podle kterého by se lékaři při výpočtu výše bolestného a ztížení společenského uplatnění měli řídit.**

E. Vybrané problémy poskytování zdravotních služeb za účinnosti NOZ v praxi

I. Poskytování zdravotních služeb nezletilým

Relativně rozsáhlou skupinu pacientů v ordinacích lékařů tvoří nezletilí. Při poskytování zdravotních služeb nezletilým v řadě případů způsobuje lékařům problémy zjistit, kdo je oprávněn za nezletilého právně jednat a udělit souhlas s navrženou péčí. Doposud byla úprava obsažena v občanském zákoníku a zákoně o rodině. Od 1. 1. 2014 je zákon o rodině zrušen a úprava je přenechána novému občanskému zákoníku.

Pro provozování lékařské praxe je pak důležité poukázat zejména dva druhy problémů:

- a) Kdo je oprávněn za nezletilého při poskytování zdravotních služeb právně jednat?
- b) V jakých situacích mohou tyto osoby právně jednat a kdy je jejich jednání za nezletilého omezeno?

a) Subjekty oprávněné za nezletilého při poskytování zdravotních služeb právně jednat

I podle nového občanského zákoníku se lékaři při ošetřování nezletilého budou setkávat zejména s rodiči dětí. Může se ovšem stát, že s dítětem do ordinace přijde jiná osoba než rodič, přesto oprávněná právně jednat za dítě. Může se jednat o:

1. Poručníka
2. Osvojitele
3. Pěstouna
4. Pečující osobu
5. Opatrovníka
6. Statutární orgán nebo jím pověřeného pracovníka ústavu

Ve všech těchto situacích musí být dítě uvedené osobě svěřeno rozhodnutím soudu. Ve výjimečných případech může být dítě svěřeno do ústavní výchovy.

b) Vymezení situací, za nichž mohou tyto osoby za nezletilého právně jednat

Jednání rodičů za dítě

NOZ vychází z toho, že rodičovskou odpovědnost mají oba rodiče a vykonávají ji v souladu se zájmy dítěte. Rodiče vykonávají rodičovskou odpovědnost ve vzájemné shodě, ovšem NOZ předpokládá, že jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře, má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče. V praxi to znamená, že lékař u všech zákroků bude stačit souhlas jednoho rodiče. Pokud ovšem dojde k situaci, kdy do ordinace přijdou oba rodiče a mají rozdílný názor, nebo nesouhlas druhého rodiče je lékaři znám, pak mu souhlas jednoho z rodičů nedostačuje, neboť není v dobré víře. Případné rozpory si rodiče musejí vyřešit sami – pouze v případě záležitostí, které jsou pro dítě významné, rozhodne na návrh rodiče soud. Za významnou záležitost se podle NOZ považují zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky.

Hrozí-li ovšem při takovém zákroku na dítěti prodlení, postupuje lékař podle ustanovení § 38 odst. 4 zákona o zdravotních službách, tj. poskytne nezletilému neodkladnou péči.

NOZ také upravuje možnost lékaře jednat pouze vůči jednomu z rodičů, když v ustanovení § 79 stanoví, že při právním jednání vůči dítěti, které není způsobilé ve věci samostatně právně jednat, postačí jednání i jen vůči jednomu z rodičů jako zástupci dítěte.

- **Lékaři u všech zákroků bude stačit souhlas jednoho rodiče.**
- **Pouze v situaci, kdy je lékaři znám nesouhlas druhého rodiče, nemůže postupovat na základě souhlasu pouze jednoho z rodičů.**
- **Lékař může jednat pouze vůči jednomu z rodičů.**

Poručník

Poručník může být dítěti jmenován soudem v situaci, kdy zde není žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu.

Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. S ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak.

Současně je rozhodování poručníka omezeno na běžné záležitosti. Každé rozhodnutí poručníka v nikoli běžné záležitosti týkající se dítěte musí být schváleno soudem.

- **Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, tj. může rozhodovat i o udělení souhlasu se zdravotními službami.**
- **Rozhodnutí poručníka v nikoli běžné záležitosti týkající se dítěte musí být schváleno soudem.**

Osvojitel

Osvojitelé mají rodičovskou odpovědnost, mají tedy stejná práva, jako bylo uvedeno u rodičů.

Pěstoun

Nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi. Rodiče mají vůči dítěti i nadále povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, jež zákon stanoví pěstounovi. Pěstoun při výchově dítěte vykonává přiměřeně povinnosti a práva rodičů a je povinen a oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat. Má povinnost informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech.

- **V praxi to znamená, že o běžných léčebných zákrocích může rozhodnout pěstoun, o léčebných zákrocích, které nejsou běžné, ale jsou odkladné, by měli rozhodnout rodiče.**
- **V ostatních případech se použije § 42 zákona o zdravotních službách.**
- **Zejména v případech, kdy se jedná o nikoliv běžné léčebné zákroky, hrozí nebezpečí z prodlení a nelze bez zbytečného odkladu získat vyjádření rodičů, může o léčebném zákroku rozhodnout pěstoun; do zdravotnické dokumentace vedené o nezletilém pacientovi se zaznamenají důvody, pro které nebyl souhlas zákonného zástupce získán.**

Pečující osoba

Ve výjimečných případech může být dítě soudem svěřeno do výchovy tzv. pečující osobě. Práva a povinnosti této pečující osoby při péči o dítě stanoví v rozhodnutí soud. Pokud tak neučiní, vychází se z toho, že tato osoba má obdobná práva a povinnosti jako pěstoun.

- **V praxi to znamená, že o běžných léčebných zákrocích může rozhodnout pečující osoba, o léčebných zákrocích, které nejsou běžné, ale jsou odkladné, by měli rozhodnout rodiče.**
- **V ostatních případech se použije § 42 zákona o zdravotních službách.**
- **Zejména v případech, kdy se jedná o nikoliv běžné léčebné zákroky, hrozí nebezpečí z prodlení a nelze bez zbytečného odkladu získat vyjádření rodičů, může o léčebném zákroku rozhodnout pečující osoba; do zdravotnické dokumentace vedené o nezletilém pacientovi se zaznamenají důvody, pro které nebyl souhlas zákonného zástupce získán.**

Ústav

Jsou-li výchova dítěte, jeho tělesný, rozumový či duševní stav anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu.

- **Při rozhodování o léčebných zákrocích se použije § 42 zákona o zdravotních službách.**
- **Rozhodnutí za osobu umístěnou v ústavní výchově může učinit statutární orgán nebo jím pověřený pracovník ústavu.**
- **U poskytnutí zdravotních služeb, které jsou jinak poskytovány se souhlasem zákonného zástupce, jestliže hrozí nebezpečí z prodlení a nelze bez zbytečného odkladu získat vyjádření zákonného zástupce, učiní rozhodnutí statutární orgán nebo jím pověřený pracovník ústavu; do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi se zaznamenají důvody, pro které nebyl souhlas zákonného zástupce získán.**

Opatrovník

Ve výjimečných případech může rozhodovat o souhlasu s některými léčebnými zákroky též opatrovník dítěte. Opatrovník dítěti může být jmenován z různých důvodů; v rozhodnutí o jmenování opatrovníkem by soud měl uvést zejména, proč je opatrovník jmenován, zda a jak je omezena doba, po níž má funkci vykonávat, jaká jsou jeho práva a povinnosti, a to i ve vztahu k dalším osobám, zda k některému právnímu jednání potřebuje souhlas soudu. Z tohoto rozhodnutí pak lze zjistit možnost opatrovníka jednat za nezletilého při udělení souhlasu se zdravotními službami.

Shrnutí pravidel pro poskytování zdravotních služeb nezletilým

- **V případech, kdy je nezletilý zastoupen rodičem, osvojitelem nebo poručníkem, jednají tito ve všech záležitostech dítěte.**
- **V případech, kdy je nezletilý zastoupen pěstounem nebo pečující osobou, mohou tito rozhodovat o běžných léčebných zákrocích; u zákroků, které nejsou běžné, je nutno postupovat podle § 42 zákona o zdravotních službách.**
- **V případech, kdy je nezletilý svěřen do ústavní výchovy, je nutno u všech léčebných zákroků postupovat podle § 42 zákona o zdravotních službách.**

II. Poskytování zdravotních služeb osobám s omezenou svéprávností

Dalším případem, kdy je poskytování zdravotních služeb komplikováno, je poskytování péče osobám omezeným ve svéprávnosti. NOZ nejen že opustil terminologii starého občanského zákoníku, který hovořil o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům, ale rovněž vychází z toho, že člověk nemůže být svéprávnosti úplně zbaven, ale jeho svéprávnost může být pouze omezena. Omezit svéprávnost člověka může pouze soud a v rámci svého rozhodnutí vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil. Současně soud v tomto rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje člověku opatrovníka, který právně jedná za člověka v záležitostech, v nichž byla svéprávnost člověka omezena. Současně NOZ vychází z toho, že rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezabavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

- **I osoba omezená ve svéprávnosti může právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.**
- **Rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat byla omezena, je dán rozhodnutím soudu.**
- **Za člověka, jehož svéprávnost byla omezena, jedná opatrovník.**

III. Praktické aspekty informovaného souhlasu po nabytí účinnosti občanského zákoníku

Problematiku poskytování informovaného souhlasu poměrně komplexně upravuje zákon o zdravotních službách. Po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku se objevily určité dohady o tom, jaký vliv NOZ na problematiku udělování informovaného souhlasu bude mít.

V obecné rovině lze konstatovat, že i po 1. 1. 2014 se základní pravidla pro informovaný souhlas v praxi nemění a jsou následující:

- Jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dočtená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas.
- Tato osoba musí být předem řádně informována o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích.
- Dočtená osoba může kdykoli svobodně svůj souhlas odvolat.

Výjimky jsou stanoveny zákonem. Zejména to bude neodkladná a akutní péče v případech, kdy nelze souhlas zákonného zástupce získat bez zbytečného odkladu.

Forma informovaného souhlasu musí být písemná pouze v případech, kdy je to stanoveno zákonem. V praxi praktického lékaře nebo praktického lékaře pro děti a dorost to bude jen ve výjimečných případech.

- **Jediný dopad bude mít nová úprava v občanském zákoníku na udělování informovaného souhlasu osob, které nejsou plně způsobilé k právnímu jednání (tj. nezletilých a osob omezených ve svéprávnosti).**

Problematika udělování souhlasu u nezletilých

Nejprve je třeba brát zřetel na to, že právní úprava nabytí svéprávnosti u nezletilých se v novém občanském zákoníku proměnila. Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Stejně jako podle dosavadního občanského zákoníku se zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.

Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

- **Plně svéprávným se člověk stává zletilostí.**
- **Každý nezletilý, který nenabyl plně svéprávnosti, je způsobilý k právnímu jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.**

Ačkoliv NOZ výslovně přináší ustanovení o souhlasu nezletilého k zákroku na jeho těle (§ 95), toto ustanovení se v lékařské praxi nepoužije, neboť se přednostně užije ustanovení § 35 odst. 1 zákona o zdravotních službách. Vzhledem ke skutečnosti, že zákon o zdravotních službách v tomto ustanovení výslovně odkazuje na úpravu způsobilosti k právním jednáním v NOZ, použijí se pro vyslovení souhlasu s poskytnutím zdravotních služeb nezletilému pacientovi ustanovení upravující svéprávnost fyzických osob (tedy občanský zákoník, ale ve svých obecných ustanoveních).

Nezletilému pacientovi lze zamýšlené zdravotní služby poskytnout na základě jeho souhlasu, jestliže je provedení takového úkonu přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku. Tím není dotčena možnost poskytování zdravotních služeb bez souhlasu.

Zákon nestanoví objektivní věkové kritérium, ale ponechává na úvaze, zda nezletilý již má dostatečnou rozumovou a volní vyspělost k pochopení daného výkonu a udělení informovaného souhlasu. Tj. například u preventivních prohlídek, ale i např. léčby běžných onemocnění, jako je chřipka apod., bude starší nezletilec schopen samostatně vyjádřit informovaný souhlas. Souhlas u nezletilých nebude obvykle postačovat v případě invazivních výkonů s významnými riziky či důsledky. V pochybnostech je vždy vhodné vyžadovat souhlas i od zákonných zástupců nezletilého.

Otázka: Může nezletilý sám udělit informovaný souhlas?

Je na lékaři, aby zhodnotil rozumovou a volní vyspělost daného dítěte. Po dosažení určité věkové hranice (zpravidla 14 let) lze ovšem očekávat, že ve většině běžných úkonů bude dítě schopno projevit souhlas samo.

- **Nezletilému pacientovi lze zamýšlené zdravotní služby poskytnout na základě jeho souhlasu, jestliže je provedení takového úkonu přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku.**
- **U preventivních prohlídek, ale i např. léčby běžných onemocnění, jako je chřipka apod., bude starší nezletilec schopen samostatně vyjádřit informovaný souhlas. Souhlas u nezletilých nebude obvykle postačovat v případě invazivních výkonů s významnými riziky či důsledky.**
- **V pochybnostech je vždy vhodné vyžadovat souhlas i od zákonných zástupců nezletilého.**

Nový občanský zákoník zároveň umožňuje předem udělit souhlas zákonného zástupce nezletilému k určitému právnímu jednání, ve shodě se zvyklostmi soukromého života v § 32 NOZ.

§ 32 odst. 1 NOZ

Udělil-li zákonný zástupce nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti, ve shodě se zvyklostmi soukromého života souhlas k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu, je nezletilý schopen v mezích souhlasu sám právně jednat, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno; souhlas může být následně omezen i vzat zpět.

Důvodová zpráva vychází z toho, „že zákonní zástupci, zpravidla tedy rodiče, jsou ti, kdo nezletilého nejlépe znají a spolu s ním dokáží nejlépe posoudit jeho rozum, vůli a další individuální schopnosti. Proto se navrhuje stanovit, že souhlasí-li zákonný zástupce, aby nezletilý něco učinil, ať již se bude jednat o jednotlivý čin nebo i o komplex jednání, tentokrát ale vždy vztažený k určitému konkrétnímu účelu, má nezletilý bez dalšího způsobilost v těchto záležitostech právně jednat. Navrhované opatření sleduje zejména ochranu třetích osob. Oboje se však váže na podmínku, že povolení k těmto aktivitám a charakter (náročnost a rozsah) jednání nezletilého nevybočují z mezí zvyklostí společenského života.“

Toto ustanovení tedy umožňuje v praxi další ulehčení situace.

- **Zákonní zástupci staršího dítěte mohou u poskytovatele zdravotních služeb prohlásit, že k běžnému poskytování lékařské péče PL či PLDD může nezletilý poskytovat souhlas sám.**

Takovéto prohlášení je vhodné mít v písemné formě a přiložit do zdravotnické dokumentace, nemá však formu informovaného souhlasu.

Problematické situace při poskytování zdravotních služeb nezletilému mohou nastat i v situacích, kdy:

1. názory na udělení souhlasu se zákrokem zákonných zástupců (rodičů) nezletilého jsou v přímém rozporu;
2. názory zákonného zástupce nezletilého a nezletilého jsou v přímém rozporu při rozhodnutí, zda udělit či neudělit informovaný souhlas k lékařskému výkonu.

Řešení těchto sporných situací přináší občanský zákoník v ustanoveních § 100 a § 877.

Otázka: Jak postupovat v případě, že zákonní zástupci (rodiče) nezletilého jsou v přímém rozporu při rozhodnutí, zda udělit či neudělit informovaný souhlas k lékařskému výkonu?

V běžném případě, kdy rodičovskou odpovědnost mají oba rodiče jako zákonní zástupci, je nutné odkázat na výslovné znění občanského zákoníku:

§ 877 odst. 1 NOZ

Nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.

Za významnou záležitost se přitom považují zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky. Obdobný postup ovšem vyplýval i z právních předpisů před nabytím účinnosti nového občanského zákoníku.

- **V případě poskytování péče, která není běžná, nemohou-li se rodiče dohodnout, rozhodne na návrh rodiče soud. Pokud se nejedná o péči, která nesnese odkladu, vyčká lékař do rozhodnutí soudu.**

Otázka: Jak postupovat v případě, že zákonný zástupce nezletilého a nezletilý jsou v přímém rozporu při rozhodnutí, zda udělit či neudělit informovaný souhlas k lékařskému výkonu?

Je třeba rozlišit dvě věkové kategorie, tak jak je v současné době rozlišuje občanský zákoník v ustanovení § 100.

- **Má-li být zasaženo do integrity nezletilého, který dovršil čtrnáct let, nenabyl plné svéprávnosti a který zákroku vážně odporuje, třebaže zákonný zástupce se zákrokem souhlasí, nelze zákrok provést bez souhlasu soudu.**
- **Nesouhlasí-li zákonný zástupce se zásahem do integrity takového nezletilého, ač si jej ten přeje, lze zákrok provést na návrh nezletilého jen se souhlasem soudu.**

Pokud se bude jednat o osobu mladší 14 let, je nutné vycházet z toho, že souhlas za ni uděluje její zákonný zástupce, nicméně vždy se podá vysvětlení i nezletilému pacientovi, je-li schopen úsudku, způsobem přiměřeným schopnosti dotčeného vysvětlení pochopit.

- **U osoby mladší 14 let je nutné vycházet z toho, že souhlas za ni uděluje její zákonný zástupce.**

Při poskytování zdravotních služeb nezletilému pacientovi je třeba zjistit jeho názor na poskytnutí zamýšlených zdravotních služeb, jestliže je to přiměřené rozumové a volní vyspělosti jeho věku. **Tento názor musí být zohledněn jako faktor, jehož závažnost narůstá úměrně s věkem a stupněm rozumové a volní vyspělosti nezletilého pacienta.** Pokud tedy zákroku odporují, je nutno zohlednit i jejich vůli; a to nikoliv pouze jako faktor ovlivňující rozhodnutí zákonného zástupce, ale jako faktor, který může převážít nad samotným udělením souhlasu zákonným zástupcem. NOZ v těchto případech, kdy zastoupený zákroku odporuje, nedovoluje provést zásah pouze na základě rozhodnutí zákonného zástupce, ale vyžaduje k zákroku souhlas soudu. NOZ tím stanoví vyšší standard ochrany práva na integritu zastoupeného a vyžaduje objektivní posouzení situace a zvážení „pro“ a „proti“ nezávislým subjektem, tj. soudem.

Nový občanský zákoník tak pracuje s věkovou hranicí 14 let, přičemž se zdá, že v případě sporu mezi nezletilým mladším 14 let převažuje rozhodování zákonného zástupce.

Otázka: Je možné, aby nepovinné očkování bylo poskytováno bez písemného informovaného souhlasu? Je možné, aby bylo poskytováno bez souhlasu zákonných zástupců? Je případně možné vyslovit pouze jeden souhlas ke všem úkonům, tj. ke každé aplikaci očkovací látky, předem?

Nepovinné očkování stejně jako ostatní výkony nemůže být poskytováno bez informovaného souhlasu, nicméně žádný právní předpis v současné době nestanoví povinnost, aby jeho forma byla písemná.

Co se týká informovaného souhlasu zákonných zástupců, v případě nepovinného očkování je nutné vycházet z toho, že v tomto případě se nejedná o obvyklou záležitost a **nezletilý, který není plně svéprávný, nemůže informovaný souhlas poskytnout sám.**

Je ovšem zřejmé, že podle současného znění občanského zákoníku je možné udělit informovaný souhlas nezletilému k jednotlivým aplikacím očkovací látky předem. V takovém případě je ovšem z forezních důvodů třeba doporučit písemnou formu informovaného souhlasu.

Otázka: Může nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, převzít od poskytovatele zdravotních služeb posudek?

V tomto případě je nutné vzít v potaz, že posudek, byť není správním aktem, má charakter jiného správního úkonu, tj. v tomto případě nelze vycházet z civilního práva, ale z charakteru způsobilosti k jednání ve správním právu. Z tohoto důvodu by ovšem předání posudku nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti, nebylo doručením ve smyslu správního řádu.

• **Předávat posudek přímo nezletilému není ze strany poskytovatele správným postupem.**

Otázka: Jak lze zjistit přiznání svéprávnosti před 18. rokem věku?

Takovýto nezletilý se musí prokázat soudním rozhodnutím o přiznání svéprávnosti.

Otázka: Jak lze zjistit zbavení práv a povinností rodičů vyplývajících z rodičovské odpovědnosti?

Zjistit lze pouze tak, že poskytovateli zdravotních služeb bude předloženo rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti. Do té doby, pokud poskytovatel zdravotních služeb nenabyl důvodné podezření, je nutné považovat osobu rodiče za osobu mající rodičovskou odpovědnost. Práva jiných osob v případě zbavení nebo omezení rodičovské odpovědnosti řeší předchozí oddíl.

IV. Vedení zdravotnické dokumentace a ochrana údajů tam vedených

Nový občanský zákoník nepřináší žádné významnější změny v oblasti vedení zdravotnické dokumentace. Ačkoliv NOZ obsahuje v ustanoveních upravujících smlouvu o péči o zdraví rovněž zmínku o vedení záznamů o péči o zdraví (viz § 2647 až 2650), předpokládá, že úprava vedení a uchovávání dokumentace obsažená v zákoně o zdravotních službách a vyhlášce o zdravotnické dokumentaci je dostatečně podrobná a svěbytná.

Z důvodové zprávy k ustanovením § 2647–2650 NOZ:

*NOZ vychází z pojetí, že poskytovatel musí vést o péči potřebnou dokumentaci. **Navrhuje se opět úprava obecná, která nezasahuje do úprav zvláštních zákonů.** Podstatné je pojetí, podle něhož jsou sice záznamy o ošetřovaném v majetku poskytovatele, týkají se však natolik soukromé sféry ošetřovaného, že je zásadně nelze zpřístupnit bez jeho souhlasu.*

Závěry:

- **Úprava vedení zdravotnické dokumentace obsažená v NOZ se na poskytovatele zdravotních služeb nevztahuje.**
- **Pro stanovení povinností lékaře nebo poskytovatele zdravotních služeb je podstatný zákon o zdravotních službách.**

V. Dodatečné povinnosti zakotvené ve smlouvě o péči o zdraví

Jak bylo uvedeno shora, je často obtížné rozklíčovat, zda se ustanovení nového občanského zákoníku dotknou poskytování zdravotních služeb v režimu zákona o zdravotních službách. Někteří autoři pak uvádějí, že v souvislosti s NOZ vznikají poskytovatelům zdravotních služeb nově další dvě povinnosti:

1. Povinnost poskytovatele podat pacientovi vysvětlení v písemné formě (požádá-li o to pacient).
2. Povinnost poskytovatele potvrdit v písemné formě pacientovi, k čemu byl souhlas udělen (požádá-li o to pacient).

Tyto povinnosti pramení z § 2638 a 2642:

§ 2638 odst. 1 NOZ

Poskytovatel srozumitelně vysvětlí ošetřovanému zamýšlené vyšetření i navrhovanou péči o zdraví; po příslušném vyšetření poskytovatel vysvětlí ošetřovanému jeho zdravotní stav a péči o zdraví i při dalším postupu. Žádá-li o to ošetřovaný, podá mu poskytovatel vysvětlení v písemné formě.

§ 2642 odst. 2 NOZ

Požádá-li o to poskytovatel nebo ošetřovaný, potvrdí mu druhá strana v písemné formě, k čemu byl souhlas udělen.

Existence těchto povinností je ale sporná a autoři této publikace zastávají názor, že tyto povinnosti poskytovatele podle NOZ se na sféru poskytování zdravotních služeb podle ZZS nevztahují. Důvodem vyloučení aplikace ustanovení NOZ je:

1. úmysl zákonodárce vyjádřený v důvodové zprávě,
2. úplnost a komplexnost úpravy zákona o zdravotních službách v této oblasti.

Závěry:

- 1. NOZ v oblasti základních povinností poskytovatele zdravotních služeb (lékaře) nestanoví nic nového.**
- 2. Pro stanovení povinností poskytovatele zdravotních služeb (lékaře) v souvislosti s poúčením pacienta a jeho souhlasem (udělením informovaného souhlasu) se uplatní ustanovení zákona o zdravotních službách, nikoliv NOZ.**

VI. Pitvy

V souvislosti s novým občanským zákoníkem vyvstala otázka možnosti provádění pitev. Je skutečností, že NOZ chrání osobnost člověka i po smrti, a to včetně jeho těla. Toto pojetí odráží úctu k člověku a jeho přirozeným právům, včetně rozhodnutí člověka o tom, jak bude s jeho tělem naloženo po smrti. Ustanovení § 113 NOZ stanoví základní pravidla pro nakládání s tělem člověka po smrti.

§ 113 NOZ

(1) Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.

(2) Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon.

Ze shora uvedeného tedy vyplývá, že pitvy lze provádět pouze v případech, že tak stanoví zákon o zdravotních službách (nebo jiný zákon – např. trestní řád). Zákon o zdravotních službách ovšem rozeznává několik druhů pitev a pouze některé pitvy jsou nařizovány povinně.

V zásadě zákon o zdravotních službách rozeznává čtyři druhy pitev:

- a) patologicko-anatomické, které se provádějí za účelem zjištění základní nemoci a dalších nemocí, komplikací zjištěných nemocí a k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení smrtí z chorobných příčin,
- b) zdravotní, které se provádějí za účelem zjištění příčiny smrti a objasnění dalších ze zdravotního hlediska závažných okolností a mechanismu úmrtí u osob, které zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy,
- c) soudní, které se provádějí při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, a to podle jiného právního předpisu,
- d) anatomické, které se provádějí k výukovým účelům nebo pro účely vědy a výzkumu v oblasti zdravotnictví.

Zákon o zdravotních službách sice rozeznává shora uvedené čtyři druhy pitev, povinnost provést pitvu však stanoví pouze v některých případech.

Povinnost patologicko-anatomické pitvy je stanovena v případech předpokládaných ustanovením § 88 odst. 2 zákona o zdravotních službách:

Nestanoví-li tento zákon jinak, provede se patologicko-anatomická pitva povinně

- a) u žen, které zemřely v souvislosti s těhotenstvím, porodem, potratem, umělým přerušením těhotenství nebo v šestinedělí,
- b) u plodů z uměle přerušovaných těhotenství provedených z důvodů genetické indikace nebo indikace vrozené vývojové vady plodu,

- c) u dětí mrtvě narozených a u dětí zemřelých do 18 let věku,
- d) u pacientů, kteří zemřeli při operaci, při nechirurgickém intervenčním výkonu, v souvislosti s komplikací navazující na operaci nebo nechirurgický intervenční výkon nebo při úvodu do anestézie,
- e) jestliže byl z těla zemřelého proveden odběr orgánu pro účely transplantací, tkání nebo buněk pro použití u člověka nebo odebrána část těla pro výzkum nebo k výukovým účelům; v případech, kdy transplantační zákon stanoví provádění pitev jinak, postupuje se podle transplantačního zákona,
- f) v případech, že k úmrtí došlo v souvislosti se závažnou nežádoucí příhodou při klinickém hodnocení humánního léčivého přípravku nebo s nežádoucí příhodou při klinických zkouškách zdravotnického prostředku nebo v souvislosti s ověřováním nových poznatků použitím metod, které dosud nebyly v klinické praxi na živém člověku zavedeny, nebo v případě podezření na tyto skutečnosti,
- g) v případě podezření, že k úmrtí došlo v souvislosti s odběrem orgánu za účelem transplantace nebo tkání nebo buněk pro použití u člověka.

Povinnost zdravotní pitvy je stanovena v § 88 odst. 3 zákona o zdravotních službách:

Nestanoví-li tento zákon jinak, provede se zdravotní pitva povinně

- a) při náhlých a neočekávaných úmrtích, jestliže při prohlídce těla zemřelého nebylo možno jednoznačně zjistit příčinu smrti,
- b) při všech násilných úmrtích včetně sebevraždy,
- c) při podezření, že úmrtí může být v příčinné souvislosti s nesprávným postupem při poskytování zdravotních služeb, které vyslovil zdravotnický pracovník zúčastněný na poskytování zdravotních služeb, lékař, který provedl prohlídku těla zemřelého, nebo osoba blízká zemřelému,
- d) při podezření, že úmrtí mohlo být způsobeno v souvislosti se zneužíváním návykových látek,
- e) u osob, které zemřely ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence.

Soudní pitva je povinná v případech stanovených v § 115 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), tj. v situacích, kdy vznikne podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem.

Pokud není pitva povinná ve smyslu shora uvedených ustanovení, je pro její provedení rozhodné vyjádření vůle zemřelého učiněné podle § 113 odst. 1 NOZ; pokud takové vyjádření zemřelým za jeho života učiněno nebylo, pak je nutné vycházet z nevyvratitelné zákonné domněnky nesouhlasu s provedením pitvy podle § 115. NOZ současně předpokládá existenci zvláštního registru, kam by se zapisovaly osoby souhlasící s pitvou. Tento registr ovšem zatím není zřízen.

Pro většinu lékařů je podstatné, že pitvu pouze indikují, nikoliv provádějí. Odpovědnost za provedení pitvy v souladu se zákonem, tj. se souhlasem zemřelého, má pak lékař (resp. poskytovatel zdravotních služeb), který pitvu provádí.

Dotaz:

Mezi kolegy se šíří informace, že vzhledem k novému občanskému zákoníku nemůže být provedena zdravotní pitva bez předchozího souhlasu zemřelého.

Tato položená otázka není zcela přesná. Zdravotní pitva provedena být může, ale pouze v případě, že se jedná o pitvu prováděnou povinně podle ustanovení § 88 odst. zákona o zdravotních službách. Nejedná-li se o tuto situaci, pitva skutečně nemůže být provedena bez souhlasu zemřelého.

Hlavní změny v oblasti pitev:

- **NOZ chrání osobnost člověka i po smrti, a to včetně jeho těla.**
- **Pitvy lze provádět pouze v případě, že tak stanoví zákon o zdravotních službách (nebo jiný zákon – např. trestní řád).**
- **V případech, kdy pitvy nejsou prováděny povinně, nesmějí být provedeny bez předchozího souhlasu zemřelého člověka.**
- **Souhlas zemřelého s pitvou nemohou po jeho smrti udělit jeho rodinní příslušníci.**

VII. Způsob vyčíslování bolestného a ztížení společenského uplatnění

a) Jak vyčíslovat bolestného a ztížení společenského uplatnění po 1. 1. 2014

Běžnou součástí agendy lékařů v rámci provozování praxe bylo posuzování výše náhrad za bolest a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem, nemocí z povolání nebo jiným poškozením zdraví podle vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. K 31. 12. 2013 byla tato vyhláška zrušena bez náhrady a od 1. 1. 2014 tedy neexistuje závazný právní předpis, podle kterého by lékaři výši náhrad za bolest (bolestné) a ztížení společenského uplatnění (ZSU) stanovili. Jak tedy postupovat, obrátí-li se na lékaře pacient nebo některá z pojišťoven o vyčíslení těchto náhrad?

Dotaz:

Dozvěděl jsem se, že od 1. 1. 2014 již neplatí vyhláška č. 440/2001 Sb. (používáme ji při vyplňování bolestného, trvalých následků atd.). Některé pojišťovny vydaly pokyn, že i nadále máme postupovat podle této vyhlášky. Ale jsou i jiné pojišťovny, které tento pokyn nevydaly, a také si myslím, že vyhláška je vyhláška a nemůže ji kdokoliv měnit. Vystavujeme se nebezpečí právních postihů, pokud budeme postupovat podle staré vyhlášky?

Předně je nutno poznamenat, že vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, byla zrušena, není tedy právní povinností lékařů podle ní postupovat. Současně se může stát, že některé pojišťovny si zvolí tuto zrušenou vyhlášku jako metodickou pomůcku pro vyčíslování náhrad i po 1. 1. 2014. V takovém případě lékaři nic nebrání vyčíslení podle zrušené vyhlášky provést, ovšem s dodatkem, že tak bylo učiněno na výslovnou žádost pojišťovny nebo pacienta. **Vyčíslení nemá charakter posudku, jako tomu bylo do 31. 12. 2013.**

Současně je zřejmé, že takovéto vyčíslení podle zrušené vyhlášky lékař provést nemusí a může do žádosti uvést pouze kódy diagnóz podle MKN nebo popis poškození zdraví (tj. to, co lékaři vyplňovali do formulářů pojišťoven, zaměstnavatelů nebo soudů dosud – tedy data a popis zranění, komplikací, doby léčení atp.). Je pak na příslušném subjektu (pojišťovně, soudu atd.), aby si zhodnocení výše provedl sám.

Současně je nutno upozornit na skutečnost, že některé pojišťovny a další instituce argumentují, že v případě vyčíslení odškodnění bolestného a ZSU při pracovních úrazech předmětná vyhláška nadále platí, neboť na ni odkazuje zákoník práce v ustanovení § 394 odst. 2. Toto ustanovení určuje, že „do doby nabytí účinnosti právní úpravy úrazového pojištění se postupuje podle vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění vyhlášky č. 50/2003 Sb.“. Vzhledem k tomu, že účinnost zákona o úrazovém pojištění je v současné době stanovena na 1. leden 2015, mělo by se do konce roku 2014 nadále postupovat podle citované vyhlášky. Tato argumentace je ovšem chybná, neboť NOZ v ustanovení § 3029 stanoví,

že dovolávají-li se právní předpisy ustanovení, která se tímto zákonem zrušují, vstupují na jejich místo jim odpovídající ustanovení tohoto zákona. S ohledem na zrušení vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, je tedy i pro oblast pracovních úrazů nutno postupovat podle NOZ.

- **Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, byla zrušena.**
- **Zrušená vyhláška neplatí ani pro oblast odškodňování pracovních úrazů podle zákoníku práce.**
- **Podle zrušené vyhlášky lze postupovat, ale vyhláška již nemá charakter právního předpisu.**
- **Text zrušené vyhlášky je možno považovat pouze za metodickou pomůcku pro potřeby pojišťoven.**
- **Lékaři nic nebrání vyčíslení bolestného a ZSU podle zrušené vyhlášky provést, pokud je o to pacientem nebo pojišťovnou požádán.**
- **Vyčíslení bolestného a ZSU nemá charakter posudku.**

b) Stávající stav a vyhlídky pro vyčíslování náhrad bolestného a ztížení společenského uplatnění (ZSU)

Při úvahách o tom, jak bude v budoucnu vyčíslováno bolestné a ZSU, je nutno vycházet ze skutečnosti, že kritéria již nebudou stanovena právním předpisem (vyhláškou), ale vždy budou mít formu pouhých doporučení (např. metodika). Je tak možné, že různé pojišťovny budou vycházet z různých metodik a výše odškodnění se může lišit. K tomu, aby lékaři vyčíslovali výši bolestného nebo ZSU podle jednotlivých metodik, nemohou být nuceni a bude na nich, zda se rozhodnou podle metodiky určité pojišťovny postupovat, nebo se omezí pouze na uvedení kódů diagnóz podle MKN nebo popis poškození zdraví.

Současně je zjevné, že dlouhodobě je roztržistěná praxe stanovení výše bolestného a ZSU neudržitelná, soudy se budou snažit zaujmout jednotný postoj k odškodňování a případně odlišnosti odstranit. Z tohoto důvodu je vyvíjena metodika, jejímž cílem je poskytnout praxi jednotná kritéria, jak po 1. 1. 2014 bolestné a ZSU odškodňovat. Metodika byla podpořena zástupci soudů i České kanceláře pojistitelů a je pravděpodobné, že bude akceptována soudy a pojišťovnami sdruženými v České kanceláři pojistitelů. Bližší informace a vlastní metodika jsou k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu ČR - www.nsoud.cz.

Bolestné

V rámci shora uvedené metodiky bylo dohodnuto, že v průběhu ledna 2014 dojde k revizi příloh č. 1 a č. 3 vyhlášky (Sazby bodového hodnocení za bolest u úrazů a Sazby bodového hodnocení za bolest u nemocí z povolání) a stanovení sazeb bodového ohodnocení za bolest podle aktualizovaného znění příloh bude akceptováno při stanovení výše bolestného. Současně bylo na základě dohody zúčastněných subjektů konstatováno, že výše bodu stanovená vyhláškou byla příliš nízká (jednalo se o 120 Kč) a je nutno stanovit vyšší hodnotu bodu (250 Kč). V tomto kontextu je nutno ovšem připomenout, že aktualizované přílohy jsou pouhými vodítky pro stanovení výše bolestného a o konečné výši může autoritativně rozhodnout až soud.

Ztížení společenského uplatnění

Po zrušení vyhlášky o stanovení výše bolestného a ZSÚ je zřejmé, že východiska, na nichž byla vyhláška při odškodňování ZSU postavena, byla chybná. Tato východiska totiž byla založena na etiologickém základě, neodrážela však dostatečně funkční schopnosti poškozeného člověka. Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto, že východiskem pro stanovení metodiky pro odškodňování ZSU podle nového občanského zákoníku bude Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (MKF), ovšem modifikovaná pro potřeby odškodňování. Na systému stanovení výše ZSU podle této klasifikace pracovala řada odborníků pod gescí Nejvyššího soudu ČR a systém byl představen na jaře 2014. Bližší údaje k tomuto systému stanovení ZSÚ jsou k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu ČR. I zde je nutno poznamenat, že se jedná o nezávaznou metodiku, která nemusí být používána. Silou přesvědčivosti by však měla všechny dotčené subjekty (pojišťovny, soudy, pacienti, atp.) přimět k tomu, aby byla v praxi využívána.

VIII. Převody lékařské praxe podle NOZ (prodej závodu)

Ačkoliv se NOZ dotkl převodů lékařských praxí mezi fyzickými osobami pouze okrajově, přesto určité změny přinesl. Nejčastěji byla totiž lékařská praxe převáděna na základě smlouvy o prodeji podniku, upravené v obchodním zákoníku. Po zrušení obchodního zákoníku se převody lékařských praxí nově řídí ustanoveními NOZ, a to ustanoveními o koupi závodu.

F. Dopady nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích na provozování lékařské praxe ve formě s.r.o.

V souvislosti s přijetím NOZ byl přijat i nový zákon o obchodních korporacích, který částečně nahrazuje původní obchodní zákoník. Vzhledem k tomu, že řada lékařů provozuje svoji praxi ve formě obchodních společností (např. veřejná obchodní společnost, společnost s ručením omezeným a akciová společnost), dopadnou na ně i novinky, které NOZ a zákon o obchodních korporacích (dále též „ZOK“) přinášejí. Předně se jedná o povinnost přizpůsobit znění zakladatelských dokumentů novým zákonům; dále tyto zákony přinášejí podstatné změny v oblasti fungování společností a jednání za společnosti.

Vzhledem k tomu, že největší počet lékařských praxí je provozován ve formě s.r.o., je důležité zmínit, že to byla právě právní úprava společností s ručením omezeným, která prodělala nejvyšší počet změn.

- **Zákon o obchodních korporacích nenahrazuje plně původní obchodní zákoník.**
- **Zákon o obchodních korporacích přebírá pouze tu část původního obchodního zákoníku, která se týká fungování obchodních společností a družstev.**
- **V ostatních případech je nutno používat NOZ.**

I. Povinnost přizpůsobit zakladatelské dokumenty

Základní pravidlo pro přizpůsobení zakladatelských dokumentů je vyjádřeno v ustanovení § 777 zákona o obchodních korporacích. V principu lze vycházet z toho, že obchodní společnosti mají prvních šest měsíců roku 2014 na to, aby se rozhodly, zda přistoupí k novým pravidlům zakotvených v novém zákoně o obchodních korporacích, nebo si ponechají pravidla stará.

§ 777 ZOK

Povinná úprava vnitřních předpisů a možnost opt-in

(1) *Ujednání společenských smluv, která jsou v rozporu s donucujícími ustanoveními tohoto zákona, se zrušují dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.*

(2) *Obchodní korporace přizpůsobí do 6 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona listiny podle odstavce 1 úpravě tohoto zákona a doručí je do sbírky listin. Neučiní-li tak, rejstříkový soud je k tomu vyzve a stanoví ve výzvě dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění této povinnosti; uplyne-li dodatečná lhůta marně, soud na návrh rejstříkového soudu nebo osoby, která na tom osvědčí právní zájem, zruší obchodní korporaci a nařídí její likvidaci.*

(3) *Ujednání smluv o výkonu funkce a o odměně se uzpůsobí tomuto zákonu do 6 měsíců ode dne nabytí jeho účinnosti, jinak platí, že je výkon funkce bezplatný.*

(4) Má se za to, že obsahem společenských smluv obchodních korporací, které vznikly před účinností tohoto zákona, jsou i dosavadní ustanovení obchodního zákoníku, která upravovala práva a povinnosti společníků, pokud nejsou v rozporu s donucujícími ustanoveními tohoto zákona nebo se od nich společníci neodchýlili ve společenské smlouvě.

(5) Obchodní korporace uvedené v odstavci 4 se mohou nejpozději do 2 let ode dne účinnosti tohoto zákona změnou svých společenských smluv podřídit tomuto zákonu jako celku. Údaj o tom zapíše obchodní korporace do obchodního rejstříku. Změna společenské smlouvy nabývá v tomto případě účinnosti až zveřejněním zápisu o podřízení se tomuto zákonu jako celku v obchodním rejstříku.

V současnosti tedy platí, že společnosti založené po 1. lednu 2014 se budou řídit novým zákonem o obchodních korporacích, starší společnosti si mohou vybrat. Pokud pak společnost nepřistoupí k pravidlům stanoveným v NOZ a zákoně o obchodních korporacích jako celku (tzv. generální opt-in), bude se na ni v některých pravidlech vztahovat starý obchodní zákoník.

Zákon o obchodních korporacích současně zavádí povinnost modifikace společenských smluv a jejich doručení do sbírky listin s tím, že oproti obecné lhůtě podle občanského zákoníku (§ 3041 odst. 2 NOZ) tuto lhůtu zkracuje na šest měsíců. Za nedodržení této povinnosti hrozí i sankce zrušení společnosti, ovšem s tím, že tato sankce je extrémní a vždy jí musí předcházet výzva na odstranění vad ze strany rejstříkového soudu.

Pokud ovšem byly společnosti podle starého obchodního zákoníku zakládány společenskou smlouvou (zakladatelskou listinou), která obsahovala pouze zákonem předepsané minimální náležitosti, nebudou ve většině případů tato ustanovení v rozporu s donucujícími ustanoveními NOZ a zákona o obchodních korporacích a zakladatelské dokumenty tak nebude nutno měnit.

Přesto lze doporučit, aby společnosti zrevidovaly své zakladatelské dokumenty a změnou společenské smlouvy (zakladatelské listiny) provedly přistoupení k novému zákonu o obchodních korporacích. Pokud tak neučiní, nemohou plně využít všech možností, které dává nový zákon.

- **Pokud zakladatelské dokumenty obsahují rozpor s donucujícími ustanoveními NOZ a zákona o obchodních korporacích, společnost musí do 6 měsíců přizpůsobit tyto dokumenty novým předpisům.**
- **Společnost může využít tzv. generální opt-in a řídit se novým zákonem o obchodních korporacích, tj. přistoupit změnou společenské smlouvy k zákonu o obchodních korporacích jako celku ve lhůtě 2 let.**
- **Nevyužije-li společnost generálního opt-in, pak se bude společnost řídit pravidly starého obchodního zákoníku a donucujícími pravidly NOZ a zákona o obchodních korporacích.**

Doporučení v souvislosti s novým zákonem o obchodních korporacích:

- **Je vhodné provést přistoupení k zákonu o obchodních korporacích.**
- **V rámci tohoto přistoupení je vhodné zrevidovat obsah společenských smluv.**
- **Revize musí být provedena u notáře.**

II. Nové povinnosti statutárních orgánů při provozování lékařské praxe ve formě s.r.o.

V souvislosti s provozováním obchodních společností došlo k výrazným změnám v oblasti povinností statutárních orgánů – tj. jednatelů. NOZ a zákon o obchodních korporacích posiluje osobní odpovědnost za správu obchodních korporací a zvýrazňuje tak povinnosti statutárních orgánů nebo přináší povinnosti nové.

1. Povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře

Mezi základní povinnosti jednatelů s.r.o. náleží povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře.

Občanský zákoník nově tuto péči řádného hospodáře definuje jako povinnost:

- vykonávat funkci s nezbytnou loajalitou;
- vykonávat funkci s potřebnými znalostmi;
- vykonávat funkci s potřebnou pečlivostí.

NOZ stanoví, že kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky (zejména tedy odstoupením z funkce nebo zajištěním si odborné pomoci), jedná nedbale, neprokáže-li se opak (viz § 159 NOZ). Doplněkem tohoto pravidla v NOZ je ustanovení § 51 zákona o obchodních korporacích, které stanoví, že jedná pečlivě a s potřebnými znalostmi ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou.

Podstatnou skutečností je, že statutární orgán je odpovědný za případnou škodu, kterou by zavinil porušením povinnosti postupovat s péčí řádného hospodáře. Nenahradí-li člen voleného orgánu (statutární i dozorčí orgán) právnické osobě škodu, kterou jí způsobil porušením této povinnosti, ručí věřiteli právnické osoby za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na právnické osobě nemůže domoci.

- **Základní povinností jednatele s.r.o. je povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře.**

2. Následky porušení péče řádného hospodáře

Zákon o obchodních korporacích spojuje s porušením péče řádného hospodáře řadu povinností:

- a) Osoba, která porušila povinnost péče řádného hospodáře, vydá obchodní korporaci prospěch, který v souvislosti s takovým svým jednáním získala. Není-li vydání prospěchu možné, nahradí ho povinná osoba obchodní korporaci v penězích (§ 53 ZOK).
 - b) Pokud se obchodní korporace dostane do úpadku a pokud členové jejích orgánů věděli nebo měli a mohli vědět, že je obchodní korporace v hrozícím úpadku, a v rozporu s péčí řádného hospodáře neučinili za účelem odvrácení úpadku vše potřebné a rozumně předpokládatelné, vydají nebo nahradí členové orgánů korporace prospěch získaný ze smlouvy o výkonu funkce, jakož i případný jiný prospěch, který od obchodní korporace obdrželi, a to za období 2let zpět před právní mocí rozhodnutí o úpadku (§ 62 ZOK). To platí i pro bývalé členy orgánů obchodní korporace.
 - c) Bylo-li rozhodnuto, že obchodní korporace je v úpadku, může soud na návrh insolvenčního správce nebo věřitele obchodní korporace dále rozhodnout, že člen nebo bývalý člen statutárního orgánu korporace ručí za splnění povinností korporace vůči jejím věřitelům, jestliže člen nebo bývalý člen statutárního orgánu obchodní korporace věděli nebo měli a mohli vědět, že je obchodní korporace v hrozícím úpadku, a v rozporu s péčí řádného hospodáře neučinili za účelem jeho odvrácení vše potřebné a rozumně předpokládatelné (§ 68 ZOK).
- **Porušení povinnosti odvracet úpadek obchodní korporace je tak možno chápat jako zvláštní případ porušení péče řádného hospodáře.**
 - **Porušení povinností statutárního orgánu (tj. jednatele s.r.o.) konat s péčí řádného hospodáře může mít za následek založení neomezeného ručení člena statutárního orgánu (tj. jednatele) za dluhy obchodní korporace veškerým osobním majetkem takového člena.**

3. Některé další povinnosti statutárních orgánů

Vedle shora uvedených zásadních změn v oblasti chápání výkonu funkce statutárního orgánu (tj. jednatele s.r.o.) došlo i rozšíření stávajících povinností. Nově tedy:

- a) Člen statutárního orgánu zajišťuje řádné vedení předepsané evidence a účetnictví, vedení seznamu společníků a na žádost informuje společníky o věcech společnosti.
- b) Člen statutárního ani dozorčího orgánu nesmí bez svolení všech společníků provozovat konkurenční činnost:

- podnikat v předmětu činnosti nebo podnikání společnosti, a to ani ve prospěch jiných osob, ani zprostředkovávat obchody společnosti pro jiného,
- být členem statutárního orgánu jiné právnické osoby s obdobným předmětem činnosti nebo podnikání nebo osobou v obdobném postavení, ledaže se jedná o koncern,
- účastnit se na podnikání jiné obchodní korporace jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo obdobným předmětem činnosti nebo podnikání.

Porušení zákazu konkurence má za následek porušení obecné povinnosti loajality. Nově však lze tento zákaz limitovat nebo vyloučit svolením všech společníků obchodní korporace.

Dále je nově stanoveno, že má-li být člen orgánu za svou funkci odměňován, je nezbytné, aby byla uzavřena písemná smlouva o výkonu funkce, schválená valnou hromadou. Smlouva musí obsahovat veškeré výhody, a plnění, které člen orgánu od korporace obdrží (včetně např. vymezení všech složek odměn, podílů na zisku a všech funkčních požitků). Není-li smlouva uzavřena, platí ze zákona, že výkon funkce je bezplatný.

- **Má-li být jednatel za svou funkci odměňován, musí uzavřít písemnou smlouvu o výkonu funkce.**
- **Pokud smlouva o výkonu funkce uzavřena není, je výkon funkce člena orgánu bezplatný.**
- **Smlouva o výkonu funkce musí být schválena valnou hromadou (rozhodnutím jediného společníka).**

Současně je nutno upozornit rovněž na skutečnost, že člen statutárního orgánu právnické osoby porušuje péči řádného hospodáře, neplní-li obchodní korporace, jejíhož statutárního orgánu je členem, opakovaně povinnost předložit rejstříkovému soudu listiny, které mají být založeny do sbírky listin, nebo může-li takové neplnění mít závažné důsledky pro třetí osoby. Jedná se zejména o následující listiny ukládané do sbírky listin:

- výroční zprávy, řádné, mimořádné a konsolidované účetní závěrky;
- návrh rozdělení zisku nebo vypořádání ztráty a jejich konečnou podobu;
- zprávy auditora o ověření účetní závěrky.

III. Nejvýznamnější změny v oblasti společností s ručením omezeným

Společnost s ručením omezeným představuje jednoznačně nejpoužívanější formu obchodní společnosti při provozování lékařské praxe. Z tohoto důvodu je pozitivní, že NOZ a zákon o obchodních korporacích přinášejí řadu změn, které zakládání a provozování společnosti v této formě usnadňují. Všechny tyto změny činí provozování lékařské praxe ve formě s.r.o. jednodušší a přitažlivější. Současně umožňují lékařům jako společníkům s.r.o. široké spektrum možností, jak umožnit vstup do společnosti i potenciálním nástupcům a současně si v přechodném období ponechat rozhodné slovo při řízení společnosti.

Hlavní změny obsažené v zákoně o obchodních korporacích jsou zejména:

- opouští se povinnost vytvářet základní kapitál ve výši 200 000 Kč, nově stačí i 1 Kč,
- ruší se povinnost vytvářet rezervní fond,
- odpadá zákaz řetězení u společníků – jedna osoba může být jediným společníkem v neomezeném množství společností s ručením omezeným,
- jeden společník může vlastnit více než jeden podíl – doposud to nebylo možno,
- nově není nutno při převodu majetku ze společníka na společnost vypracovávat znalecký posudek,
- podíl je možné vtělit do tzv. kmenového listu, tj. cenného papíru na řad,
- nově je s jednotlivými podíly možno spojit různá práva – např. jinou váhu hlasů, přednostní právo na výplatu zisku apod.,
- je možno vyplácet zálohy na podíl na zisku; tato možnost byla do 1. 1. 2014 vyloučena,
- společník může ze společnosti jednostranně vystoupit – např. nebude-li souhlasit s rozhodnutím valné hromady o změně povahy podnikání či příplatkové povinnosti.

G. Dopady nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích na transformaci lékařské praxe fyzické osoby na s.r.o.

V posledních letech je častou praxí lékařů provozujících ordinaci svým jménem jako fyzická osoba, že převádějí lékařské praxe na společnosti s ručením omezeným. V souvislosti s NOZ a novým zákonem o obchodních korporacích dochází k několika změnám, které mohou výrazně ovlivnit rozhodování lékařů o případné transformaci.

Předně se jedná o pozitivní změny spočívající v možnosti složení základního kapitálu společnosti v nižší výši a možnosti s podílem na společnosti snadněji nakládat:

- Při zakládání s.r.o. je možné mít základní kapitál jen jednu korunu oproti současným 200 000 korunám. Zakladatel si tak může vybrat výši základního kapitálu od 1 Kč výše.
- Existuje možnost podíl na s.r.o. vtělit do cenného papíru, který ponese označení „kmenový list“.
- Nakládání s podílem ve společnosti a její řízení je flexibilnější.
- Společníci si mohou vyplácet zálohy na podíl na zisku – což bylo dosud zakázáno.

Negativní změnou, která je nově administrativní překážkou při zakládání s.r.o., je skutečnost, že plná moc zástupci, který vlastní založení s.r.o. pro lékaře realizuje, musí mít formu notářského zápisu. Tato povinnost vyplývá z ustanovení § 441 NOZ, které upravuje, v jaké formě může být plná moc k zastupování udělena

§ 441 odst. 2 NOZ

*Zmocnitel uvede rozsah zástupčího oprávnění v plné moci. Netýká-li se zastoupení jen určitého právního jednání, udělí se plná moc v písemné formě. **Vyžaduje-li se pro právní jednání zvláštní forma, udělí se v téže formě i plná moc.***

Nutnost udělit plnou moc zástupci, který vlastní založení s.r.o. pro lékaře realizuje, ve formě notářského zápisu plyne ze skutečnosti, že jednání, ke kterému lékař zástupce zmocňuje, je prováděno u notáře formou notářského zápisu, proto musí mít plná moc stejnou formu.

Samozřejmě se již objevují názory, že plnou moc lze – jako dosud – udělit pouze v jednodušší podobě, tj. písemně s úředně ověřeným podpisem. Při udělení plné moci tímto způsobem pak notář plnou moc akceptuje a sepíše zakladatelskou listinu s výhradou. V praxi pak bude záležet na tom, zda rejstříkové soudy takovéto zakladatelské listiny akceptují, či nikoliv. I kdyby rejstříkové soudy takovouto zakladatelskou listinu akceptovaly, je zde samozřejmě nejistota, jak budou soudy v budoucnu posuzovat takovou vadu určitého právního jednání. Pro společnosti, které jsou lékaři zakládány zejména s ohledem na další možný prodej, je podstatné, že v případě převodu praxe (prodeje podílu v s.r.o.) může být tato vada zakladatelské listiny vnímána kupujícím jako podstatné riziko.

Poslední změnou je skutečnost, že v důsledku změny zákonů došlo k navýšení odměn notářů za sepis zakladatelských dokumentů pro společnost.

Hlavní změny:

- **Založení s.r.o. je přístupnější v důsledku snížení povinného základního kapitálu.**
- **Nakládání se společností a její řízení je flexibilnější.**
- **Založení zástupcem vyžaduje udělení plné moci ve formě notářského zápisu.**

Převod zdravotnické praxe fyzické osoby na s.r.o.:

Společnost BOFIA Medical s.r.o. zajišťuje kompletní servis při transformaci zdravotnické praxe včetně komunikace se zdravotními pojišťovkami

Předpokládaná doba převodu

cca 3–5 měsíců

Pro bližší informace kontaktujte:

BOFIA Medical s.r.o.

E-mail: bofia@zdravotnictvi.cz

www.auditordinaci.cz

H. Pojištění profesní odpovědnosti podle nového občanského zákoníku

Jak již bylo uvedeno shora, dochází v souvislosti s novým občanským zákoníkem k rozsáhlým změnám v oblasti odpovědnosti poskytovatele zdravotních služeb a tyto změny mají dopad na pojistné smlouvy pojištění odpovědnosti.

Nový občanský zákoník zásadním způsobem mění terminologii. Doposud byla rozlišována škoda (včetně škody na zdraví) a náhrada za zásah do osobnostních práv. Nově přichází v úvahu náhrada majetkové újmy (škoda) a újmy nemateriální (nemajetkové). Nárok na náhradu nemajetkové újmy pak vzniká zásahem do přirozených práv člověka. Asi nejčastějším případem budou případy poškození zdraví či usmrcení, kde je nově upraveno právo jak na náhradu majetkové újmy (např. ušlý zisk), tak i nemajetkové (např. ztížení společenského uplatnění, bolestné, ale třeba i duševní útrapy osoby blízké).

Stručně řečeno – dosavadní termíny a podle nich nastavená pojistná krytí nejsou jednoduše a jednoznačně převoditelné na podmínky nového občanského zákoníku. Například odpověď na otázku, zda dosavadní pojistka odpovědnosti kryjící škodu na zdraví automaticky pokrývá i veškeré možné nároky dle nové právní úpravy, včetně například duševních útrap osoby blízké, je přinejmenším sporná.

Je zřejmé, že u nových pojistných smluv je zapotřebí pracovat s pojmy a kategoriemi nového občanského zákoníku. Rozhodně musí být kryta veškerá újma při ublížení na zdraví a při usmrcení (majetková i nemajetková). Měla by být kryta i majetková újma (škoda) způsobená na majetku jiným způsobem než poškozením zdraví. Měla by být kryta i nemajetková újma způsobená zásahem do jiných přirozených práv jinak než poškozením zdraví či usmrcením.

U stávajících pojistných smluv by mělo být pojišťovnou deklarováno, jakým způsobem se pojistné krytí dle dosavadních předpisů promítne do nové úpravy odpovědnosti.

- **V souvislosti s novým občanským zákoníkem dochází k rozsáhlým změnám v oblasti pojistných smluv.**
- **Je nezbytné zrevidovat všechny smlouvy o profesní odpovědnosti, neboť dosavadní pojistná krytí nejsou jednoznačně převoditelná na podmínky nového občanského zákoníku.**

Věcný rejstřík:

bolestné – 6, 23, 24, 28, 44, 45, 46, 56
civilní odpovědnost – 6, 7, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 50, 56
deliktní odpovědnost – 6, 7, 20
generální opt-in – 11, 48, 49
hrazená zdravotní péče – 5, 19
informovaný souhlas – 7, 8, 16, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 43
integrita osoby – 10, 16, 24, 26, 37
insolvenční správce – 51
kmenový list – 11, 53, 54
náhrada nemateriální újmy – 6, 19, 20, 21, 23, 24, 28, 44, 56
náhrada škody – 7, 20, 21, 22, 23, 44, 56
nehrazená zdravotní péče – 5
neodkladná péče – 19, 34
nezletilý – 8, 9, 10, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38
non lege artis – 6, 7, 19, 20, 21, 22
obchodní korporace – 10, 11, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54
obchodní podíl – 11, 53, 54
obligační právo – 14
očkování – 38
odmítnutí přijetí pacienta do péče – 5, 18
opatrovník – 8, 9, 29, 31, 32, 33
osoby s omezenou svéprávností – 8, 32, 33, 34
osvojitel – 9, 29, 31
péče řádného hospodáře – 50, 51, 52
pečující osoba – 9, 29, 31
pěstoun – 9, 29, 31
pitvy – 27, 41, 42, 43
pojištění odpovědnosti – 19, 20, 23, 56
poručník – 9, 29, 30
poskytovatel zdravotních služeb – 6, 7, 8, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 26, 27, 28, 38, 39, 40, 56
posudek – 38, 44, 45
princip loajality – 50, 51, 52
převod praxe (prodej závodu) – 47, 54
příčinná souvislost – 6, 20, 21
rezervní fond – 11, 53
rodičovská odpovědnost – 30, 31, 37, 38
řetězení společníků – 11, 53
smlouva o péči o zdraví – 5, 17, 18, 20, 24, 39, 40
smluvní odpovědnost – 6, 20
soukromé právo – 13
společenská smlouva – 10, 11, 49
s.r.o. – 10, 11, 48, 49, 50, 51, 53, 54

statutární orgán – 11, 50, 51, 52
škoda na zdraví – 6, 7, 22, 23, 24, 56
újma – 6, 7, 21, 22, 23, 24, 28, 56
úpadek – 51
ústavní výchova – 9, 29, 31
vada věci – 7, 22
valná hromada – 11, 52, 53
vyživovací povinnost - 30
zákaz konkurence – 51, 52
zakladatelské dokumenty – 48, 49, 55
základní kapitál – 11, 53, 54, 55
zákon o obchodních korporacích – 10, 11, 48, 49, 50, 51, 53, 54
zákon o specifických zdravotních službách – 7, 17
zákon o zdravotních službách – 5, 7, 8, 9, 12, 15, 16, 17, 18, 26, 27, 30, 31, 34, 35, 39, 40, 41, 42
zákonný zástupce – 8, 9, 10, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 38
zavinění – 6, 7, 20, 21,
zdravotnická dokumentace – 8, 9, 27, 36, 39
zletilost – 8, 9, 34
ztížení společenského uplatnění – 6, 23, 24, 28, 44, 45, 46, 56

Seznam použité literatury:

DOLEŽAL, Tomáš. Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012. ISBN 9788087576250

DOLEŽAL, Tomáš. Poskytování zdravotních služeb po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku. Časopis zdravotnického práva a bioetiky. 2013;3(2):34–44. ISSN 1804-8137

ELIÁŠ, Karel a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012.

HUMENÍK, Ivan. Ochrana osobnosti a medicínske právo. 1. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011.

Melzer F, Tégl P et al. Občanský zákoník. Sv. I. § 1–117 Obecná ustanovení. Praha: Leges, 2013

NONNEMANN, F. Zdravotnická dokumentace po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku, Právní rozhledy 18/2013, s. 638

TĚŠÍNOVÁ, Jolana, ŽĎÁREK, Roman, POLICAR, Radek. Medicínské právo. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 448 s.

ŠTENGOVÁ, Ivana et al. Komentář k ZOK. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013

ŠUSTEK, Petr., HOLČAPEK, Tomáš. Informovaný souhlas. Praha: ASPI, 2007.